

# Raport — 2023



STOWARZYSZENIE  
ŻYDOWSKI INSTYTUT  
HISTORYCZNY W POLSCE

W roku 2023 obchodziliśmy 80. rocznicę powstania w getcie warszawskim



Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce działa od 1951 roku na rzecz upamiętnienia historii i kultury polskich Żydów oraz ich wkładu w kulturę światową, pozyskuje fundusze i wspiera wiele różnych inicjatyw realizowanych zarówno przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma, jak i dziesiątki lokalnych organizacji działających na rzecz ochrony i upamiętnienia spuścizny polskich Żydów.

# Raport Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny — 2023

List przewodni	5
Część I — Stowarzyszenie	7
01. Historia	9
02. Władze	15
Część II — Działalność statutowa	23
01. Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN	25
02. Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma	41
03. Program Grantowy	49
Część III — Fundraising	69
Część IV — Finanse	87



Szanowni Państwo, Drodzy Przyjaciele,

„nie bądź obojętny” – apelował Marian Turski w 75. rocznicę wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau. W 2023 roku, w 80. rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim, przemawiając przed pomnikiem Bohaterów Getta, rozwinął tę myśl mówiąc: „J'accuse! – oskarżam ludzi obojętnych na zło. Ludzie! Bądźcie czujni! Nienawiścią najłatwiej zgromadzić popleczników. [...] Dlatego siewców nienawiści – oskarżam – J'accuse”. Słyszac te słowa, to wołanie cudem uratowanego z Zagłady, zrozumiałem, jak bardzo świat nie słucha. Jak wciąż jest nie tyle obojętny, ile wręcz pogrążony w spirali nienawiści.

Dwa lata temu oglądaliśmy relacje z masakry w Buczy, w 2023 roku dotarły do nas obrazy z brutalnych mordów dokonanych przez terrorystyczny Hamas na naszych braciach i siostrach w Izraelu. Są to zbrodnie, z którymi jesteśmy najbardziej emocjonalnie związani, jednak nie jedyne. Wszystkie te wstrząsające wydarzenia mogłyby podkopać w nas wiarę w sens tego, co robimy. Z drugiej strony, gdzie znalazłby się świat bez organizacji i instytucji, których głównym celem jest edukacja, wychowanie lepszych pokoleń oraz rozwój platform dialogu między ludźmi? Pogrążałby się zapewne jeszcze bardziej w spirali nienawiści – „nienawiścią najłatwiej zgromadzić popleczników”. Aby ją powstrzymać, musimy jeszcze wytrwalej pracować – przypominać o historii i edukować. Głównym zadaniem Stowarzyszenia jest wsparcie osób, które, upowszechniając wiedzę na temat historii Żydów, edukują i budują wzajemne zrozumienie między ludźmi. Podobnie jak w latach ubiegłych byliśmy skupieni na wsparciu Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma, a także lokalnych aktywistów, organizacji i samorządów w ramach naszego Programu Grantowego.

W tym miejscu chciałbym podziękować wszystkim naszym partnerom za ich codzienną pracę nad budową lepszego świata. Chciałbym również podziękować tym wszystkim, którzy wspierają nas i naszych partnerów w tej działalności – tak finansowo, jak i swoją wiedzą, doświadczeniem i dobrym słowem. Wierzę, że razem możemy zrobić więcej, a lektura niniejszego raportu pokaże, że dzięki wysiłkowi nas wszystkich, mamy wpływ na lepszą przyszłość.

---

PIOTR WIŚLICKI

przewodniczący Zarządu Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce





Część I

Stowarzyszenie

# Historia Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce

01.



Stowarzyszenie od ponad 70 lat wspiera i popularyzuje badania naukowe w dziedzinie historii i kultury żydowskiej oraz działalność edukacyjną, a także podejmuje działania na rzecz kształtowania postaw tolerancji w społeczeństwie.

Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce wywodzi się z założonej w 1944 roku Centralnej Żydowskiej Komisji Historycznej działającej w ramach Centralnego Komitetu Żydów w Polsce. Po wieloletnich staraniach zostało ostatecznie zarejestrowane w 1951 roku w Warszawie. Jego celem statutowym jest upamiętnienie historii i kultury polskich Żydów oraz ich wkładu w kulturę światową. By realizować swoją misję, Stowarzyszenie współpracuje z innymi organizacjami żydowskimi i instytucjami o podobnych celach działającymi w kraju i na świecie.





## ŻYDOWSKI INSTYTUT HISTORYCZNY IM. EMANUELA RINGELBLUMA

Przez lata Stowarzyszenie stanowiło formułę prawną dla Żydowskiego Instytutu Historycznego, który ostatecznie w 1994 roku został wyodrębniony ze Stowarzyszenia jako państwowa instytucja podległa właściwemu ministrowi. Przez lata swojej działalności Stowarzyszenie zgromadziło jedno z największych na świecie zbiorów dotyczących historii polskich Żydów. Wśród nich są archiwalia, niektóre pochodzące już z połowy XVII wieku, księgozbiór liczący około 80 tysięcy woluminów oraz liczne obrazy, grafiki, plakaty, rzeźby, przedmioty rzemiosła artystycznego, fotografie i wiele innych. Do najcenniejszych zbiorów należy wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO Podziemne Archiwum Getta Warszawy, tzw. Archiwum Ringelbluma. Ta spuścizna jest w sensie moralnym własnością wszystkich Żydów, a Stowarzyszenie pełni rolę jej strażnika. Zgodnie z myślą, że współdziałanie państwa i organizacji społecznej może przynieść wymierne efekty w ochronie dziedzictwa żydowskiego, Stowarzyszenie udostępniło nieodpłatnie swoje zbiory, wraz z zabytkowym budynkiem przy ul. Tłomackie 3/5, w którym są one przechowywane, Żydowskiemu Instytutowi Historycznemu im. Emanuela Ringelbluma. Stowarzyszenie współpracuje też z Instytutem przy realizacji wielu wspólnych projektów, z których najważniejszym obecnie jest wieloletni projekt tłumaczenia pełnej edycji Archiwum Ringelbluma na język angielski.



## MUZEUM HISTORII ŻYDÓW POLSKICH POLIN

W 1993 roku Stowarzyszenie zainicjowało projekt Muzeum Historii Żydów Polskich. Powołało międzynarodowy zespół, którego celem było opracowanie założeń programowych instytucji oraz wystawy stałej. Muzeum miało być miejscem otwartej dyskusji, szacunku i dialogu między narodami — miejscem, które łączy, a nie dzieli. Idea ta otrzymała wsparcie kolejnych polskich rządów i prezydentów, a także wielu organizacji i osób na całym świecie, w tym licznych darczyńców. Dzięki temu wsparciu Stowarzyszenie do 2005 roku prowadziło projekt samodzielnie jako inicjatywę społeczną.

25 stycznia 2005 roku Stowarzyszenie wraz z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Urzędem Miasta Stołecznego Warszawy powołało wspólną instytucję kultury o nazwie Muzeum Historii Żydów Polskich. Na mocy aktu założycielskiego strona publiczna sfinansowała powstanie budynku Muzeum, a Stowarzyszenie odpowiadało za sfinansowanie i organizację procesu tworzenia wystawy stałej. Stowarzyszenie, przy wsparciu prawie 600 darczyńców z całego świata, przeznaczyło w latach 1993–2014 na rzecz tworzenia Muzeum oraz projektowania i produkcji wystawy stałej 145 milionów złotych. Dodatkowo w latach 2005–2014 Stowarzyszenie przeznaczyło 20 milionów złotych na działalność edukacyjną i publiczną Muzeum. Po otwarciu wystawy stałej Stowarzyszenie dalej wspiera Muzeum, od 2015 roku pozyskało ponad 50 milionów złotych na rzecz tej instytucji.

## PROGRAM GRANTOWY I PROJEKTY SPECJALNE

Trzecim istotnym polem działalności Stowarzyszenia jest Program Grantowy, w ramach którego od ponad dziesięciu lat Komisja Grantowa im. Jana Jagielskiego przyznaje rocznie kilkadziesiąt dofinansowań lokalnym organizacjom działającym na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i materialnego polskich Żydów w całej Polsce. Wśród zgłaszanych projektów znajdują się upamiętnienia, ochrona cmentarzy, publikacje, działania edukacyjne i wydarzenia kulturalne.

Stowarzyszenie wspiera także inne, różnorodne inicjatywy. Od 2022 roku jest współorganizatorem ceremonii wręczenia Medalu „Powstanie w Getcie Warszawskim” przyznawanych od lat 90. przez Stowarzyszenie Żydów Kombatantów i Poszkodowanych w II wojnie światowej. Stowarzyszenie zaangażowane jest także w misję upamiętniania Podziemnego Archiwum Getta Warszawy i grupy Oneg Szabat w przestrzeni Warszawy w partnerstwie z innymi organizacjami – w 2021 roku przy ulicy Nowolipki 28 powstało Upamiętnienie Archiwum Ringelbluma, a w 2023 na cmentarzu żydowskim przy Okopowej – symboliczny grób członkiń i członków grupy Oneg Szabat.



←

Rewers medalu  
„Powstanie w Getcie  
Warszawskim”



Stowarzyszenie do 31 grudnia 2023 roku liczyło 256 członków, wśród których znajdują się zarówno osoby związane ze światem nauki, oświaty i kultury, jak i pracujące na co dzień w różnych obszarach biznesowych.



21 maja 2023 roku odbyło się coroczne Walne Zgromadzenie członków Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce, podczas którego wybrano nowy Zarząd i Komisję Rewizyjną, a także nowe ciało – Sąd Koleżeński na kadencję 2023–2027.

Gratulujemy nowo wybranym członkiniom i członkom Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego i życzymy, by rozpoczęta kadencja była czasem dalszego rozwoju Stowarzyszenia i aktywnego współdziałania z partnerami.



## Władze Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce

02.

### ZARZĄD



Piotr Wiślicki  
przewodniczący



Joanna Fikus  
wiceprzewodnicząca



Jan Ordyński  
sekretarz



Marek Nowakowski  
skarbnik



dr Kamila Dąbrowska  
członkini



dr Zuzanna Hertzberg  
członkini



dr Maciej Kozłowski  
członek



Agnieszka Markiewicz  
członkini



prof. Dariusz Stola  
członek



Marian Turcki  
członek



Kristof Zorde  
członek

## KOMISJA REWIZYJNA

Audyt wewnętrzny oraz opiniowanie wszelkich działań Stowarzyszenia, zarówno w sferze merytorycznej, jak i finansowej



Zbigniew Sztranc  
przewodniczący



Justyna Kobos  
wiceprzewodnicząca



Robert Supel  
sekretarz



Maciej Antosik  
członek



Piotr Kowalik  
członek

## SĄD KOLEŻEŃSKI

Rozstrzyganie kwestii spornych między członkami Stowarzyszenia w oparciu o jego statut



Stanisław Krajewski  
przewodniczący



Małgorzata Wołyńska  
wiceprzewodnicząca



Jarosław Szczepański  
sekretarz



Jacek Kozłowski  
członek



Andrzej Krawczyk  
członek

## KOMISJA GRANTOWA IM. JANA JAGIELSKIEGO

Przygotowanie założeń Programu Grantowego Stowarzyszenia oraz ocena wniosków i sprawozdań z realizacji dofinansowanych projektów



Joanna Fikus  
przewodnicząca



prof. Monika Adamczyk-Garbowska  
członkini



dr Kamila Dąbrowska  
członkini



Grzegorz Kołacz  
członek

## KOMITET FINANSOWY

Wspieranie Zarządu Stowarzyszenia w zakresie inwestowania środków finansowych, w szczególności stanowiących Kapitał Żelazny



Przemysław Schmidt  
przewodniczący



Robert Koński  
członek



Andrzej Malec  
członek



Andrzej Rojek  
członek

## DZIAŁ ROZWOJU

Pozyskiwanie środków finansowych od darczyńców, relacje z nimi, komunikacja i działalność wizerunkowa, produkcja materiałów fundraisingowych



**Bartosz Dymarek**  
dyrektor ds. rozwoju



**Agnieszka Dulęba-Wołodkiewicz**  
zastępczyni dyrektora ds. rozwoju



**Anna Szcześniak**  
starsza specjalistka ds. rozwoju

## DZIAŁ FINANSOWO-ADMINISTRACYJNY

Prowadzenie finansów organizacji i zarządzanie nimi, polityka grantowa, sprawy kadrowe, koordynacja prac wszelkich ciał funkcjonujących w ramach Stowarzyszenia



**Michał Majewski**  
dyrektor operacyjny



**Anna Moniewska**  
kierowniczka biura

Składamy serdeczne podziękowania  
ustępującemu Zarządowi i Komisji  
Rewizyjnej, które wyznaczały kierunki  
działania i rozwoju Stowarzyszenia  
przez cztery poprzednie lata.



## ORGANY STOWARZYSZENIA ŻYDOWSKI INSTYTUT HISTORYCZNY W POLSCE DO 18 MAJA 2023 ROKU

### ZARZĄD

- Piotr Wiślicki – przewodniczący
- Marian Turski – wiceprzewodniczący
- Joanna Fikus – sekretarzynie
- Marek Nowakowski – skarbnik
- dr Kamila Dąbrowska – członkini
- dr Zuzanna Hertzberg – członkini
- dr Maciej Kozłowski – członek
- Agnieszka Milbrandt – członkini
- Alicja Mroczkowska – członkini
- prof. Dariusz Stola – członek
- dr hab. Jolanta Żyndul – członkini

### KOMISJA REWIZYJNA

- Maciej Antosik – przewodniczący
- Krzysztof Czajka-Kalinowski – wiceprzewodniczący
- Justyna Kobos – sekretarzynie
- Zbigniew Sztranc – członek

### KOMISJA GRANTOWA IM. JANA JAGIELSKIEGO

- Joanna Fikus – przewodnicząca
- prof. Monika Adamczyk-Garbowska – członkini
- dr Kamila Dąbrowska – członkini
- Grzegorz Kołacz – członek



Ludzie, którzy tworzą Stowarzyszenie, reprezentują różne środowiska. Łączy ich misja zachowania tysiącletniego dziedzictwa polskich Żydów dla przyszłych pokoleń.



Zarząd Stowarzyszenia działa społecznie. Jego członkowie nie tylko reprezentują Stowarzyszenie, kierują jego pracami i wyznaczają nowe kierunki działań, ale także poświęcają swój czas i zaangażowanie dla realizacji misji Stowarzyszenia, jaką jest ochrona dziedzictwa żydowskiego w Polsce.



Część II

Działalność statutowa

Dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Żydowski Instytut Historyczny w Polsce Muzeum POLIN może stale rozwijać swój program edukacyjny, kulturalny i naukowy. Największym wspólnym przedsięwzięciem zrealizowanym w ubiegłym roku była wystawa czasowa „Wokół nas morze ognia. Losy żydowskich cywilów podczas powstania w getcie warszawskim”, która wraz z programem towarzyszącym uświetniła obchody 80. rocznicy powstania. Zobaczyło ją ponad 130 tysięcy osób, było to bez wątpienia jedno z najdonioślejszych wydarzeń kulturalnych 2023 roku w Polsce.



ZYGMUNT STĘPIŃSKI  
Dyrektor Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

# Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

01.

Muzeum od początku swojego istnienia jest doceniane na arenie międzynarodowej, otrzymuje liczne nagrody za działalność programową na rzecz upowszechniania historii polskich Żydów i realizowanie projektów służących budowaniu otwartego i tolerancyjnego społeczeństwa. Podstawę jego działań stanowi wystawa stała, którą przygotował międzynarodowy zespół naukowców, projektantów i dydaktyków działających pod auspicjami Stowarzyszenia. Zwiedzający poznają dzięki niej tysiąc lat historii Żydów w Polsce.

Rok 2023 przebiegł pod znakiem obchodów 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim. W Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu, 27 stycznia, Muzeum POLIN zainaugurowało obchody całorocznym programem „Nie bądź obojętny”, którego tytuł przypomina pamiętne słowa Mariana Turckiego wypowiedziane trzy lata wcześniej podczas obchodów wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau. Na program złożyły się m.in. specjalne działania artystyczne, podcasty, warsztaty i spotkania, a jego centralnym punktem była wystawa „Wokół nas morze ognia. Losy żydowskich cywilów podczas powstania w getcie warszawskim”.

326 000

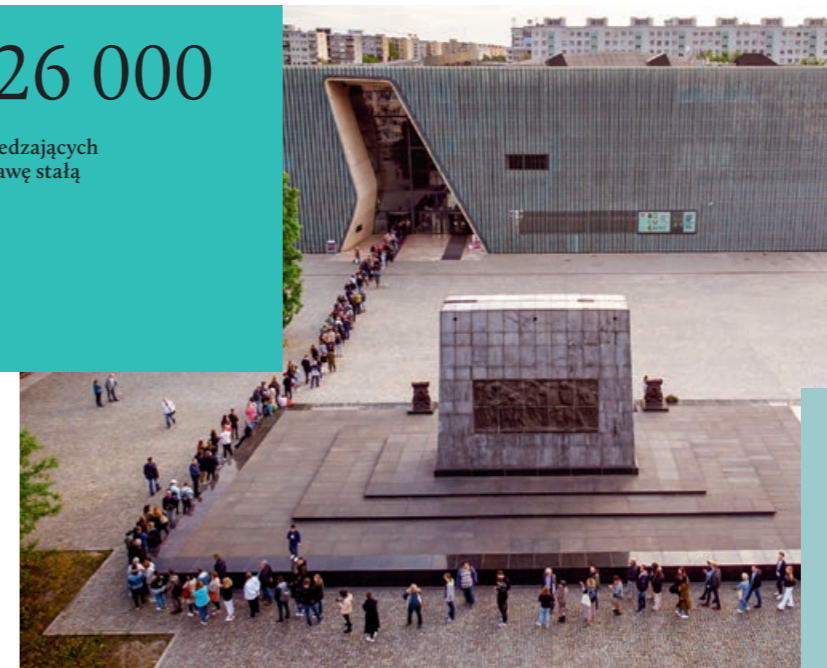
odwiedzających  
wystawę stałą

4 400 000

odbiorców programów  
online i offline

136 469

odwiedzających  
wystawę czasową



Projekty Muzeum POLIN zrealizowane w 2023 roku dzięki wsparciu Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce oraz prywatnych darczyńców pozyskiwanych przez Stowarzyszenie

## WYSTAWA STAŁA I ZBIORY

---



Między innymi dzięki wsparciu darczyńców programu „Zaopiekuj się kolekcją!” w 2023 roku Muzeum zakupiło do swoich zbiorów nowy obiekt – srebrną kasetę na zwój Estery z XIX wieku.

←

---

Program „Zaopiekuj się kolekcją!” i zakup obiektu do muzealnej kolekcji

Kolekcja Muzeum POLIN liczy ponad 17 500 przedmiotów związanych z tysiącletnią historią polskich Żydów: dzieł sztuki, fotografii, dokumentów i przedmiotów codziennego użytku oraz kultu religijnego. Program „Zaopiekuj się kolekcją!” umożliwia objęcie patronatem we własnym lub czyimś imieniu jednego z kilkunastu obiektów z tych bogatych zbiorów.

---

Opracowanie, digitalizacja i udostępnienie zbiorów dziedzictwa żydowskiego

Muzeum POLIN opracuje i zdigitalizuje 1150 obiektów muzealnych i archiwalnych, będących świadectwami kultury i historii polskich Żydów, znajdujących się w zbiorach Muzeum POLIN, Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce oraz siedmiu muzeów partnerskich. Obiekty zostaną udostępnione na portalu prezentującym zbiory dziedzictwa żydowskiego z instytucji partnerskich z całej Polski. Przygotowywany przez Muzeum POLIN portal będzie największym dostępnym online źródłem informacji o tych zbiorach w Polsce.

Projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego oraz ze środków Stowarzyszenia

---

Stanowisko głównego kuratora wystawy stałej Muzeum POLIN

We wszystkie projekty muzealne związane z rozwojem wystawy stałej zaangażowana jest prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, główna kuratorka wystawy stałej, stanowisko imienia Ronalda S. Laudera. Prof. Kirshenblatt-Gimblett wspiera ponadto wszystkie kluczowe programy muzealne, takie jak wystawy czasowe, GEOP i TISZ Festiwal oraz działania fundraisingowe na rzecz Muzeum POLIN.

DARCZYŃCA STANOWISKA GŁÓWNEGO KURATORA WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM POLIN:  
· Ronald S. Lauder



Wokół nas morze ognia. Losy żydowskich cywilów podczas powstania w getcie warszawskim

18.04.2023–08.01.2024

To pierwsza wystawa opowiadająca o powstaniu w getcie warszawskim z perspektywy cywilów. Autorka koncepcji wystawy prof. Barbara Engelking i kuratorka Zuzanna Schnepf-Kończak oparły ją na dziennikach i pamiętnikach pisanych w trakcie lub po zakończeniu powstania. Podczas powstania bohaterowie wystawy zeszli do bunkrów i kryjówek, sprzeciwili się Niemcom i narzuconemu przez nich

systemowi mordowania bezbronnych w obozach zagłady. Zamiast stawić się do transportu, ukrywali się. Ich chichy opór był tak samo ważny, jak ten z bronią w ręku.

DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Jankilevitsch Foundation
- Przy wsparciu Conference on Jewish Material Claims Against Germany · Sponsorowane przez Fundację „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” · Wspierane przez Niemieckie Federalne Ministerstwo Finansów
- The David Berg Foundation
- Fundacja Citi Handlowy im. Leopolda Kronenberga
- Heinrich-Böll-Stiftung
- Konrad-Adenauer-Stiftung
- Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Wystawę „Wokół nas morze ognia” oparto na pamiętnikach i dziennikach cywilów. Słowa – to niemal wszystko, co po nich zostało, jedyny ślad po tych ludziach.







↑

(po)ŻYDOWSKIE... Sztetl Opatów oczami  
Majera Kirszenblata

17.05–16.12.2024

W kolejnej wystawie czasowej „(po)ŻYDOWSKIE” Muzeum odsoni ślady po żydowskich mieszkańcach Opatowa, którzy przed wojną stanowili 60 procent całej społeczności. Przewodnikiem po miasteczku będzie malarz Majer Kirszenblat. Wspominając sztetl swojej młodości, niezwykle barwnie przywraca pamięć o ludziach, wydarzeniach, codziennym życiu i zwyczajach. W obrazach pełnych kolorów, wyobraźni i humoru zobaczymy świat, którego już nie ma, i poznamy dzięki nim wspólną, zapomnianą historię. Kuratorkami wystawy są dr Justyna Koszarska-Szulc i dr Natalia Romik we współpracy z prof. Barbarą Kirshenblatt-Gimblett.

DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Taube Philanthropies
- Fundacja CBRAT ku pamięci Josepha i Miriam Ratnerów
- Jankilevitsch Foundation
- Marek Roefler z rodziną

↗

Majer Kirszenblat, Barbara Kirshenblatt-Gimblett  
*Nazywali mnie Niesforny Majer. Żydowskie dzieciństwo w Polsce przed Zagładą, wspomnienia malowane*

Wystawie „(po)ŻYDOWSKIE” towarzyszyć będzie pierwsze polskie wydanie wspomnień Majera Kirszenblata. Opublikowana w 2007 roku w języku angielskim książka to wyjątkowy zapis – za pomocą zarówno obrazów, jak i słów – codziennego życia społeczności żydowskiej w Opatowie przed II wojną światową. Wokół publikacji planowany jest program edukacyjny, na który złożą się m.in. warsztaty na portalu IWitness prowadzonym przez USC Shoah Foundation, a także specjalne kursy dla nauczycieli.

DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Azrieli Foundation
- Taube Philanthropies



Marian Berland *Dni długie jak wieki*

Wspólnie z Ośrodkiem Karta Muzeum wydało książkę *Dni długie jak wieki* – świadectwo Mariana Berlanda z ukrycia od powstania w getcie warszawskim do wybuchu powstania warszawskiego, będące jednym z najważniejszych pisanych po polsku świadectw Zagłady. Marian Berland był jednym z bohaterów wystawy „Wokół nas morze ognia”.

DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Kancelaria GESSEL
- Dr. & Mrs. Bradley A. Connor

*Kwestia charakteru. Bojowniczkki z getta warszawskiego pod redakcją Moniki Sznajderman i Sylwii Chutnik*

Nakładem Wydawnictwa Czarne we współpracy z Muzeum w kwietniu 2023 roku ukazała się książka *Kwestia charakteru. Bojowniczkki z getta warszawskiego* przybliżająca losy Żydówek, które brały udział w oporze przeciwko okupantowi. To pierwsza w Polsce publikacja będąca wstępem do odzyskiwania pamięci o tych bojowniczkach.

DARCZYŃCA PROJEKTU:

- Fundacja MagoVox



↑

Album *To, czego inni nie mogą zobaczyć. Fotograficzne świadectwo z obu stron muru getta warszawskiego 1943*

W trakcie przygotowywania wystawy „Wokół nas morze ognia” odkryte zostały unikatowe, niepublikowane nigdy wcześniej klisze z fotografiami z powstania w getcie warszawskim. Zdjęcia zebrano w dwóch albumach połączonych w jeden boks pod tytułem *To, czego inni nie mogą zobaczyć. Fotograficzne świadectwo z obu stron muru getta warszawskiego 1943*. Album Zbigniewa Leszka Grzywaczewskiego przedstawia zdjęcia ze środka objętego powstaniem getta, gdzie fotograf pracował jako strażak. Album Rudolfa Dameca zawiera zdjęcia wykonane podczas powstania wzdłuż muru getta po stronie zewnętrznej.

DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Ruth i Michael Fletcher
- The Neubauer Family Foundation – Jeanette Lerman-Neubauer i Joe Neubauer
- Marina i Andrew Lewin



#### Scena Muzyczna POLIN

Muzeum od początku swojego funkcjonowania prowadzi autorski projekt Scena Muzyczna, sięgający do dziedzictwa muzyki żydowskiej i żydowskich kompozytorów.

W lutym 2023 roku po raz kolejny odbył się POLIN Music Festiwal, podczas którego miały miejsce polskie prawykonania znakomitych utworów i premiery wyjątkowych płyt. Pierwszy dzień festiwalu otworzyła Orkiestra Sinfonia Varsovia pod batutą urodzonej na Krymie Margaryty Grynivetskiej. Drugi dzień był wieczorem premier płytowych, a na scenie wystąpiły dwa zespoły: Kwartet Śląski oraz trio Bastarda. Ostatniego dnia festiwalu można zaś było posłuchać muzyki wybitnego polsko-żydowsko-amerykańskiego kompozytora Karola Rathausa przedstawionego przez pianistkę i kameralistkę Aleksandrę Hałat oraz powołany przez nią Karol

Rathaus Ensemble, a wieczorem – Orkiestry Polskiego Radia w Warszawie pod batutą Michała Klauzy. W kwietniu, z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim, Muzeum zrealizowało cykl koncertów „Łączy nas pamięć” m.in. w Warszawie i Tel Awiwie.

W Warszawie Orkiestra Sinfonia Varsovia pod batutą Anny Duczmal-Mróż dokonała m.in. prawykonania koncertu fortepianowego *Dla Josimy Hani Rani* inspirowanego muzyką nastoletniej kompozytorki z warszawskiego getta Josimy Feldschuh. Z kolei w Tel Awiwie, w siedzibie Filharmonii Izraelskiej, odbył się uroczysty koncert symfoniczny. Orkiestrę Filharmonii Izraelskiej poprowadził polski dyrygent Łukasz Borowicz, a w wydarzeniu uczestniczyło prawie 2500 osób.

#### DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Azrieli Foundation
- Jankilevitsch Foundation

Od 2015 roku Muzeum POLIN we współpracy ze Stowarzyszeniem przyznaje Nagrodę POLIN osobom, organizacjom lub instytucjom działającym na rzecz ochrony pamięci o historii polskich Żydów.



#### Nagroda POLIN

Laureatem dziewiątej edycji konkursu został Mariusz Sokołowski zaangażowany w przywracanie pamięci o Żydach Wasilkowa i Białegostoku. Wyróżnienie odebrali Ewa Paul działająca w Bełchatowie i Sulmierzycach oraz Stowarzyszenie Saga Grybów, a nagrodę specjalną przyznaną przez dyrektora Muzeum POLIN Zygmunta Stępińskiego otrzymał Andrzej Folwarczny i zespół Forum Dialogu.

#### DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Jankilevitsch Foundation
- Tomek Ulatowski
- Fundacja Odette i Nimroda S. Ariava
- Wiktor Askanas i Ewa Masny-Askanas
- anonimowy darczyńca



Bogata i różnorodna działalność edukacyjna Muzeum, której celem jest nie tylko upowszechnienie wiedzy o historii i kulturze polskich Żydów, ale także kształtowanie postaw szacunku i zrozumienia dla różnorodności, dociera obecnie do tysięcy uczniów i setek nauczycieli, edukatorów i aktywistów.



### Program edukacyjny Muzeum POLIN dla uczniów i uczennic z Lubelszczyzny

Celem drugiej edycji programu skierowanego do uczniów i uczennic ze wszystkich poziomów nauczania była popularyzacja w szkołach z Lubelszczyzny wiedzy o historii i kulturze polskich Żydów ze szczególnym uwzględnieniem lokalnego kontekstu. Poprzez poznawanie wielokulturowej przeszłości regionu Muzeum starało się także obudzić w młodzieży zainteresowanie różnorodnością świata, zaangażować ją w proces zdobywania wiedzy i zachęcić do zadawania pytań oraz samodzielnego, krytycznego myślenia. Uczniowie rozmawiali zarówno o historii polskich Żydów, jak i o wyzwaniach współczesności.

Specjalnie przygotowana oferta edukacyjna, na którą składały się spotkania online, warsztaty z wykorzystaniem zestawu edukacyjnego „Muzeum w pudełku”, cykl warsztatów „Poznajmy się. Śladami lubelskich Żydów” oraz udział w akcji społeczno-edukacyjnej Żonkile, cieszyła się dużą popularnością – we wszystkich działaniach wzięło udział kilkaset osób. Projekt był realizowany we współpracy ze specjalistami z Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.

DARCZYŃCA PROJEKTU:

Fundacja Odette i Nimroda S. Ariava



### Modernizacja sal edukacyjnych Centrum Edukacyjnego Muzeum POLIN

Duża frekwencja oraz rosnące wymagania młodych ludzi sprawnie korzystających z najnowszych technologii sprawiły, że przestrzeń Centrum, otwarta w 2014 roku, wymagała pilnej i kompleksowej modernizacji. W celu dostosowania jej do najnowszych standardów przeprowadzono prace remontowe, wymianę sprzętu multimedialnego oraz dokonano doposażenia sal edukacyjnych.

DARCZYŃCA PROJEKTU:

Fundacja Odette i Nimroda S. Ariava



## DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA, EDUKACYJNA I POPULARYZACJA WIEDZY



↑ ↗

### Global Education Outreach Program (GEOP)

Działalność naukowa Muzeum jest organizowana w ramach programu Global Education Outreach Program (GEOP). W 2023 roku we współpracy z Katedrą Judaistyki im. Tadeusza Taubego Uniwersytetu Wrocławskiego Muzeum zakończyło ósmy cykl seminarium doktorskiego, razem z Jewish Women's Archive zrealizowało kurs online „Kobiety i opór w getcie warszawskim”, a wraz z partnerami polskimi i międzynarodowymi zorganizowało trzy konferencje naukowe:

- Konferencja „O badaniach nad chorobą głodową w getcie warszawskim”. Getto warszawskie, w którym z głodu i chorób zmarło blisko sto tysięcy ludzi, stało się rodzajem unikatowego laboratorium medycznego. W 1942 roku grupa lekarzy przeprowadziła tam nowatorskie badania nad chorobą głodową. Dokonania zespołu

upamiętniła sesja naukowa organizowana w marcu 2023 roku przez Muzeum POLIN. Wykład otwarty wygłosił online Martín Caparros, autor głośnego reportażu *Głód*.

- Konferencja „Żydzi europejscy w obliczu nieuchronności Zagłady” upamiętniająca 80. rocznicę powstania w getcie warszawskim, zorganizowana w partnerstwie z Centrum Badań nad Zagładą Żydów IFiS PAN, Instytutem Historii i Kultury Żydów im. Szymona Dubnowa w Lipsku oraz Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie (USHMM). Celem konferencji było rozpoznanie i opisanie doświadczenia życia Żydów w obliczu bliskiego i nieuchronnego zagrożenia Zagładą. Jak rozprzestrzeniły się informacje o masowych mordach? Jak Żydzi adaptowali się do warunków ekstremalnych? Jak wyglądało ich życie dzień po dniu w tych warunkach? Jakże były ich przeżycia i emocje oraz jaką mieli świadomość dalszego losu?

- Konferencja „Europa Środkowo-Wschodnia na Rozdrożach: Transnarodowe żydowskie sieci i tożsamości” zorganizowana wspólnie z YIVO Institute for Jewish Research, Uniwersytetem Columbia, Uniwersytetem w Buenos Aires, Instytutem Badań nad Polskimi Żydami i Relacjami Polsko-Żydowskimi na Uniwersytecie Telawiwskim, Instytutem Historii i Kultury Żydów im. Szymona Dubnowa w Lipsku, Instytutem Judaistyki i Sławistyki Uniwersytetu Poczdamskiego, Katedrą Judaistyki im. Tadeusza Taubego Uniwersytetu Wrocławskiego i Wydziałem Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencja miała na celu prezentację najnowszych badań nad historią Żydów podejmujących szeroko pojętą tematykę transnarodowości, interseksjonalności i transgranicznej wymiany od czasów nowożytnych do współczesności.

#### DARCZYŃCY PROJEKTU:

- William K. Bowes, Jr. Foundation
- Taube Philanthropies

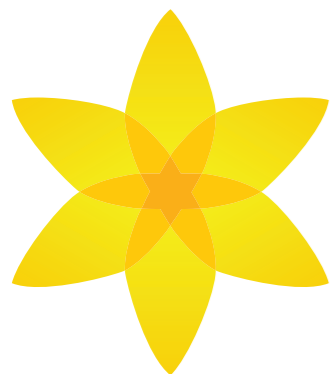
### Kompleksowy program badania i przeciwdziałania antysemityzmowi w Polsce

W ramach „Kompleksowego programu badania i przeciwdziałania antysemityzmowi w Polsce”, w 2023 roku powstał raport, podsumowujący projekt badawczy przeprowadzony na zlecenie Muzeum. Jego celem było stworzenie mapy najważniejszych kodów kulturowych kształtujących obrazy Żydów we współczesnej kulturze polskiej, a także analiza związanych z nimi zagrożeń. Raport powstał w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej. Wiedzę wyniesioną z badań Muzeum POLIN wykorzystuje w programie edukacyjnym skierowanym do parlamentarzystów i polityków samorządowych, policji i innych służb porządku publicznego, przedstawicieli środowisk prawniczych oraz mediów i edukatorów.

#### DARCZYŃCY PROJEKTU:

- Sills Family Foundation
- Andrzej Rojek
- Tomek Ulatowski

Akcji Żonkile od początku towarzyszy hasło „Łączy nas pamięć”, które podkreśla siłę wspólnoty, znaczenie solidarności i potrzebę dialogu ponad podziałami.



### Światowa kampania „Łączy nas pamięć”

W 80. rocznicę powstania w getcie warszawskim Muzeum POLIN w partnerstwie z Miastem Stołecznym Warszawą i World Jewish Congress rozesłało 150 tysięcy papierowych żonkili do żydowskich społeczności na całym świecie w ramach akcji społeczno-edukacyjnej Żonkile.

Projekt zrealizowany ze środków Funduszu Rozwoju Muzeum POLIN utworzonego przez Stowarzyszenie

### Promocja Muzeum POLIN w Stanach Zjednoczonych

W marcu i kwietniu 2023 roku Zachary Mazur, główny specjalista ds. współpracy z diasporą Muzeum POLIN, przeprowadził serię wykładów i spotkań wokół Muzeum POLIN i akcji Żonkile w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Wzięło w nich udział prawie 700 osób.

Projekt zrealizowany ze środków Funduszu Rozwoju Muzeum POLIN utworzonego przez Stowarzyszenie





Archiwum Ringelbluma znajduje się w historycznym budynku przy ulicy Tłomackie 3/5 w Warszawie, należącym do Stowarzyszenia. Budynek jest nieodpłatnie udostępniany Instytutowi. Przed II wojną światową mieściła się w nim Główna Biblioteka Judaistyczna i Instytut Nauk Judaistycznych tworzące część kompleksu Wielkiej Synagogi na Tłomackiem. To w tym budynku w czasie wojny odbywały się spotkania grupy Oneg Szabat. Budynek przetrwał wojnę, ale podłoga historycznego holu głównego do dzisiaj nosi ślady ognia — znak pamięci o likwidacji warszawskiego getta.

## Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma

02.

Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma jest jedną z najważniejszych na świecie placówek naukowo-badawczych zajmujących się dziejami Żydów od wieków zamieszkujących Polskę i Europę Środkowo-Wschodnią. Od lat wypełnia misję polegającą na gromadzeniu, dokumentacji i upowszechnianiu wiedzy o historii i dziedzictwie tysiącletniej obecności Żydów na ziemiach polskich, ze szczególnym naciskiem na wydarzenia związane z Zagładą i jej konsekwencjami.

Instytut to również największy w Polsce zespół naukowy zajmujący się żydowskim dziedzictwem i językiem jidysz. Członkowie poszczególnych pracowni badają i opracowują zbiory zgromadzone w archiwum i bibliotece, są także autorami publikacji poświęconych żydowskiej historii i kulturze. Instytut angażuje się w projekty kulturalne, organizuje seminaria i spotkania edukacyjne, prowadzi wydawnictwo, tworzy ekspozycje tematyczne (artystyczne, fotograficzne, historyczne i związane ze świętami żydowskimi), a także wystawy plenerowe. W 2017 roku Instytut i Stowarzyszenie powołały Program Oneg Szabat, którego misją jest upowszechnienie wiedzy o Archiwum Ringelbluma na świecie, udostępnienie zachowanych w nim dokumentów oraz upamiętnienie członków grupy Oneg Szabat. Sercem programu jest stała wystawa „Czego nie mogliśmy wykrzyczeć światu” poświęcona Podziemnemu Archiwum Getta Warszawy i grupie Oneg Szabat, a jego najważniejszym obecnie zadaniem jest tłumaczenie pełnej edycji Archiwum na język angielski.



Działania w ramach Programu Oneg Szabat zrealizowane w 2023 roku dzięki wsparciu Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce oraz prywatnych darczyńców pozyskiwanych przez Stowarzyszenie

## TŁUMACZENIE PEŁNEJ EDYCJI ARCHIWUM RINGELBLUMA NA JĘZYK ANGIELSKI



### Kolejne tłumaczenia Archiwum Ringelbluma na j. angielski

Tom ósmy, *Diaries from the Warsaw Ghetto* (Dzienniki z getta warszawskiego) pod redakcją Eleonory Bergman, Katarzyny Person, Michała Trębacza i Zofii Trębacz, to zbiór tekstów i zapisków różnych autorów (wśród nich jest m.in. dziennik Abrahama Lewina, a także relacje Dawida Grabera i Nachuma Grzywacza dotyczące ukrycia materiałów z Archiwum Ringelbluma) składających się na wyjątkową relację

z życia w getcie i kronikę Zagłady. W tomie dziewiątym, *Letters on the Shoah* (Listy o Zagładzie) pod redakcją Eleonory Bergman i Marii Ferenc, znalazły się pożegnalne listy Żydów z gett w polskich miastach i miasteczkach, które ukazują Zagładę z perspektywy zwykłych ludzi, zupełnie bezbronnych w obliczu tego, czego przyszło im doświadczyć.

DARCZYŃCA PROJEKTU:  
· Taube Philanthropies

## UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

→

Sztandar Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski – oddziału w Toruniu to jeden ze zdigitalizowanych obiektów



### Digitalizacja

W 2023 roku Instytut zdigitalizował ponad sześć tysięcy obiektów: pamiątki historyczne, archiwalia, zbiory biblioteczne i fotografie. Jedną z najważniejszych platform, na których udostępniane są zbiory, jest platforma Delet – w tym roku jej zasoby uzupełniono o kolejne zdigitalizowane materiały.

DARCZYŃCA PROJEKTU:  
· Taube Philanthropies

### Archiwizacja

Przeprowadzonych zostało prawie 700 kwerend archiwalnych w odpowiedzi na zapytania najróżniejszych organizacji, instytucji i osób prywatnych, a zbiory Archiwum zostały udostępnione stacjonarnie ponad 500 osobom – m.in. studentom, pracownikom naukowym, dziennikarzom czy filmowcom.

DARCZYŃCA PROJEKTU:  
· Taube Philanthropies



Ta wystawa jest w jakiś sposób moralnym zwycięstwem grupy, którą nazywano Oneg Szabat. Jestem przekonana, że woleliby przeżyć, że chcieliby zobaczyć swoich wnuków. Ale powiedzieli sobie, że to archiwum, które ukrywają i tworzą, jest ważniejsze niż życie. To dlatego tu jesteśmy.

---

„Wichtiger als unser Leben Das Untergrundarchiv des Warschauer Ghettos” (Ważniejsze niż życie. Podziemne Archiwum Getta Warszawskiego)

29.06.2023–07.01.2024

Rok 2023 upłynął dla Instytutu pod znakiem wielu współprac międzynarodowych. Jedną z najważniejszych było otwarcie wystawy „Wichtiger als unser Leben Das Untergrundarchiv des Warschauer Ghettos” (Ważniejsze niż życie. Podziemne Archiwum Getta Warszawskiego) w NS-Dokumentationszentrum w Monachium, której współkuratorem był Piotr Rypson z Działu Sztuki Instytutu. Na wystawie prezentowane były dokumenty z Archiwum Ringelbluma, po raz pierwszy na taką skalę poza granicami Polski. Wystawa zapraszała, by spojrzeć na getto od wewnątrz, z żydowskiej perspektywy. W jej centrum znalazło się Archiwum – dokumenty i zdjęcia mogły mówić same za siebie, ukazując różnorodny obraz życia, cierpienia i śmierci w getcie.



---

MONIKA KRAWCZYK

dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma







Motywacje ludzi zwracających się do nas po pomoc są różne: od Żydów z całego świata chcących poznać rodzinną historię, osób, które piszą wspomnienia, bliskich porządkujących po śmierci rodziców rodzinne sprawy lub wybierających się w podróż do kraju przodków, po osoby mieszkające w Polsce, które szukają swoich żydowskich korzeni.

Dział Genealogii Żydowskiego Instytutu Historycznego od ponad 30 lat pomaga bezpłatnie w odkrywaniu historii rodzinnych i żydowskich korzeni. W 2023 roku pracownicy Działu kontynuowali poszukiwania rozpoczęte we wcześniejszych latach, a prawie 1800 osób skontaktowało się z nimi po raz pierwszy, by rozpocząć zgłębianie swoich historii.

DARCZYŃCA PROJEKTU:  
· Taube Philanthropies

19 marca 2024 na stanowisko p.o. dyrektora Żydowskiego Instytutu Historycznego im. E. Ringelbluma został powołany dr Michał Trębacz. Przez ostatnie lata był kierownikiem Działu Naukowego Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN sprawującym nadzór merytoryczny nad projektem Global Education Outreach Program. Życzymy dr. Trębaczowi wytrwałości i wielu sukcesów na nowym stanowisku.



Dziękujemy wszystkim działaczkom i działaczom. Zmieniacie świat, czynicie go lepszym. Zachęcamy wszystkich Państwa, którzy myślicie o podobnych działaniach, do składania wniosków do Komisji Grantowej w ramach ogłaszanych przez nas konkursów.



JOANNA FIKUS  
Przewodnicząca Komisji Grantowej im. Jana Jagielskiego

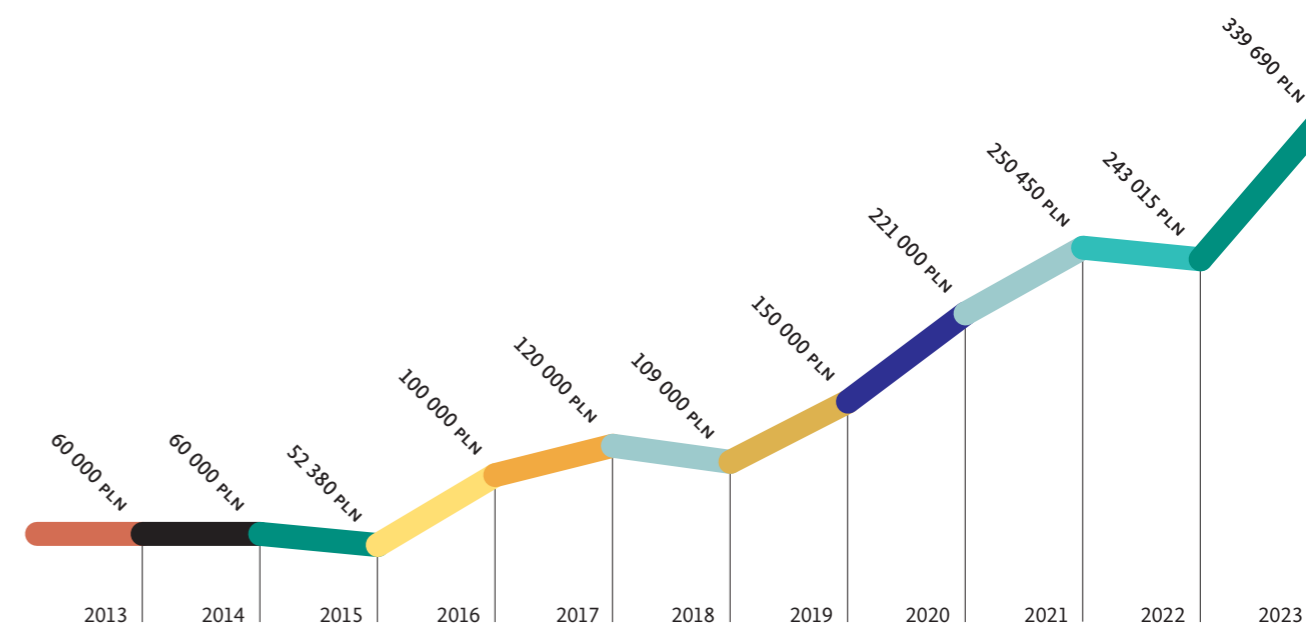
## Program Grantowy Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce

03.

Program Grantowy Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce wspiera projekty mające na celu zachowanie i utrwalanie pamięci o historii i kulturze Żydów oraz ochronę ich dziedzictwa ze szczególnym uwzględnieniem działań lokalnych angażujących miejscowe społeczności. Jego podstawowym założeniem jest pomoc osobom działającym zazwyczaj z dala od wielkich miast, starającym się zachować, a przede wszystkim przywrócić pamięć i wiedzę o świecie, którego już nie ma. Wierzymy, że dofinansowanie ich działań ułatwia realizację tych planów. Efekty są widoczne w skali całego kraju.

Ciałem decydującym o przyznawaniu grantów jest Komisja Grantowa im. Jana Jagielskiego w składzie: Joanna Fikus, przewodnicząca, prof. Monika Adamczyk-Garbowska, dr Kamila Dąbrowska, Grzegorz Kołacz. W mijającym roku Komisji doradzała Zuzanna Radzik z Forum Dialogu.

Dziękujemy naszym partnerom wspierającym Program Grantowy. Są to Przemysław Schmidt, Urszula i Wiesław Żyznowscy oraz Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie.



Przez 11 lat trwania Programu, Stowarzyszenie przyznało prawie 270 grantów na łączną kwotę niemal 1,8 miliona złotych.

# W roku 2023 spośród 149 zgłoszonych wniosków Komisja Grantowa zdecydowała o przyznaniu dofinansowania 44 projektom na łączną kwotę 339 940 zł.

1	<i>Sefer Falenic</i> – konsultacje językowe i merytoryczne tłumaczenia z jidysz na język polski organizacja: Fundacja Europejski Instytut Kultury
2	Publikacja <i>Sefer Zikaron Volomin – Księgi Pamięci Żydów Wołomińskich</i> organizacja: Fundacja Zikaron
3	Bojowniczkki i bojownicy w gettach w Będzinie i Sosnowcu organizacja: Fundacja Brama Cukermana
4	Przedwojenna społeczność żydowska w Wińsku – poznajemy historię miejscowości z kart książki Rity Steinhardt-Botwinick <i>Wińsko 1933–1946</i> organizacja: Stowarzyszenie Wińsko dla Edukacji
5	Żydowskie dziedzictwo Przysuchy – cmentarz etap III organizacja: Jewish Przysucha
6	Uporządkowanie terenu cmentarza żydowskiego w Mińsku Mazowieckim organizacja: Towarzystwo Przyjaciół Mińska Mazowieckiego
7	Bunkier pamięci. Lapidarium. Projekt upamiętniająco-edukacyjny organizacja: Fundacja Edukacyjne Centrum Żydowskie w Oświęcimiu
8	Macewy wracają na cmentarz żydowski w Milejczycach organizacja: Gminny Ośrodek Kultury w Milejczycach
9	Dokumentacja nagrobków na cmentarzu żydowskim w Brzesku organizacja: Stowarzyszenie „Pamięć i dialog. Wspólna historia”
10	Ocalić od zapomnienia – Żydowski dom pogrzebowy w Czarnkowie organizacja: Towarzystwo Miłośników Historii Czarnkowa
11	Finalizacja działań służących zabezpieczeniu terenu zabytkowego cmentarza żydowskiego organizacja: Gminna Biblioteka Publiczna w Brodach
12	Studnia pamięci – fotoplastykon wąchocki organizacja: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Wąchocku
13	Tablica upamiętniająca Żydów wywiezionych z sokołowskiego dworca PKP do niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady i obozu pracy w Treblince organizacja: Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Sokolowie Podlaskim
14	Apt miasto, którego nie ma organizacja: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Opatowskiej

15	Oznaczenie granic otwockiego getta organizacja: Miejski Ośrodek Kultury, Turystyki i Sportu w Otwocku
16	Plac Rawickiej Synagogi – upamiętnienie społeczności rawickich Żydów organizacja: Muzeum Ziemi Rawickiej
17	Synagoga organizacja: Gminna Biblioteka Publiczna w Rogowie
18	Wycieczka w przeszłość – stała wystawa zamieszczona na ogrodzeniu cmentarza żydowskiego w Warcie organizacja: Stowarzyszenie im. Ireneusza Ślipka na rzecz dialogu polsko-żydowskiego w Warcie
19	Przywracamy pamięć o dawnej społeczności żydowskiej w Płońsku – warsztaty edukacyjne w płońskim Domu Pamięci organizacja: Miejskie Centrum Kultury w Płońsku
20	Lekcje pamięci – cykl spotkań z młodzieżą organizacja: Fundacja Tygodnika Powszechnego
21	Inwentaryzacja macew z dawnego cmentarza żydowskiego w Widawie organizacja: Stowarzyszenie Centrum Badań Żydowskich
22	Żydowski Uniwersytet Otwarty – program wydarzeń edukacyjnych organizacja: Teatr Żydowski im. Estery Rachel i Idy Kamińskich Centrum Kultury Jidysz
23	Historia w ulicach zakłeta organizacja: Towarzystwo Działań Twórczych „Talent”
24	„Równia pochyła”. Tragiczny los Żydów z Sosnowca w trakcie II wojny światowej cz. II organizacja: Fundacja Bliżej Marzeń
25	Zbliżenia – XI Festiwal Kultury Żydowskiej organizacja: Fundacja Kultury Zbliżenia
26	„Mimo wszystko – Szalom” organizacja: Fundacja EDM
27	Sztetl Falenica – Festiwal Kultury Żydowskiej Linii Otwockiej pierwsza edycja organizacja: Fundacja Ner Tamid – Wieczne Światło
28	Domówka u Mietka Wajnberga – ożywienie kamienicy przy Żelaznej 66. Trzecia edycja organizacja: Instytut Mieczysława Wajnberga

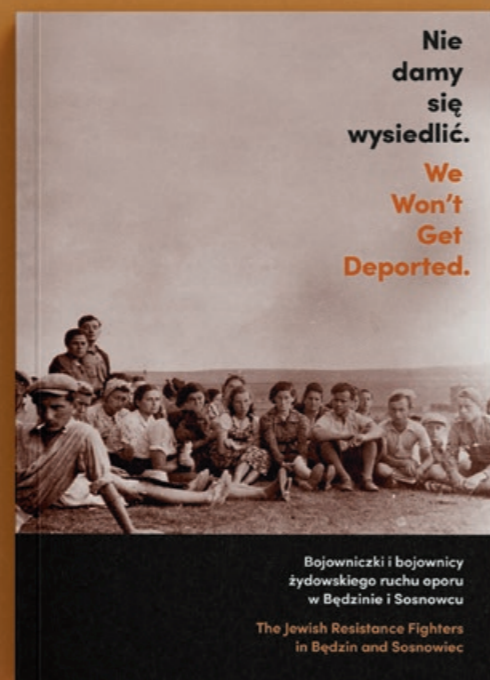
29	Wspomnienie społeczności żydowskiej z Tuszyna organizacja: Fundacja „Atelier of Skills”
30	Wbrew uprzedzeniom – 85. rocznica deportacji Polenaktion organizacja: Fundacja TRES
31	„Disturb the silence” organizacja: Fundacja Kalanter
32	Szenwic. Historia jednej rodziny organizacja: Fundacja Nobiscum
33	Motel, syn kantora – wystawa prac dzieci ze Szkoły im. I.L. Pereca organizacja: Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”
34	Spektakl taneczny <i>Sztetl</i> organizacja: Koniński Teatr Tańca – Konin Dance Theatre
35	21. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej – Kamera Dawida organizacja: Fundacja Kamera Dawida wjff.pl
36	Wspólne dziedzictwo. Społeczne organizacje żydowskie w Białymstoku. organizacja: Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych SocLab
37	Pardes Festival – Spotkania z Kulturą Żydowską – Kazimierz Dolny, Zamość organizacja: Fundacja Spichlerz Kultury
38	Dni Kultury Żydowskiej organizacja: Stowarzyszenie im. Maxa Kopfsteina
39	Festiwal Spotkania z Kulturą Żydowską organizacja: Muzeum Ziemi Chełmskiej im. W. Ambroziewicza w Chełmie
40	Oni tu żyli przez wieki – działania popularyzujące wiedzę o kcyńskiej społeczności żydowskiej organizacja: Szkoła Podstawowa im. Jana Czochralskiego w Kcyni
41	Program kulturalny wokół wystawy o żydowskich breslauerach organizacja: Fundacja Akcelerator Obywatelski Spark
42	Pod Złotą Palmą – żydowskie kamienice w centrum Wrocławia organizacja: Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu
43	Prawdziwie był to dom Boga... Synagoga w Tarnowskich Górach organizacja: Muzeum w Tarnowskich Górach
44	Byliśmy z Grodziska: Rodziny Gryc i Wencel organizacja: Stowarzyszenie Nowa Kultura i Edukacja

## Granty przyznane przez Komisję Grantową im. Jana Jagielskiego w 2023 roku w ramach Programu Grantowego Stowarzyszenia

### DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

---

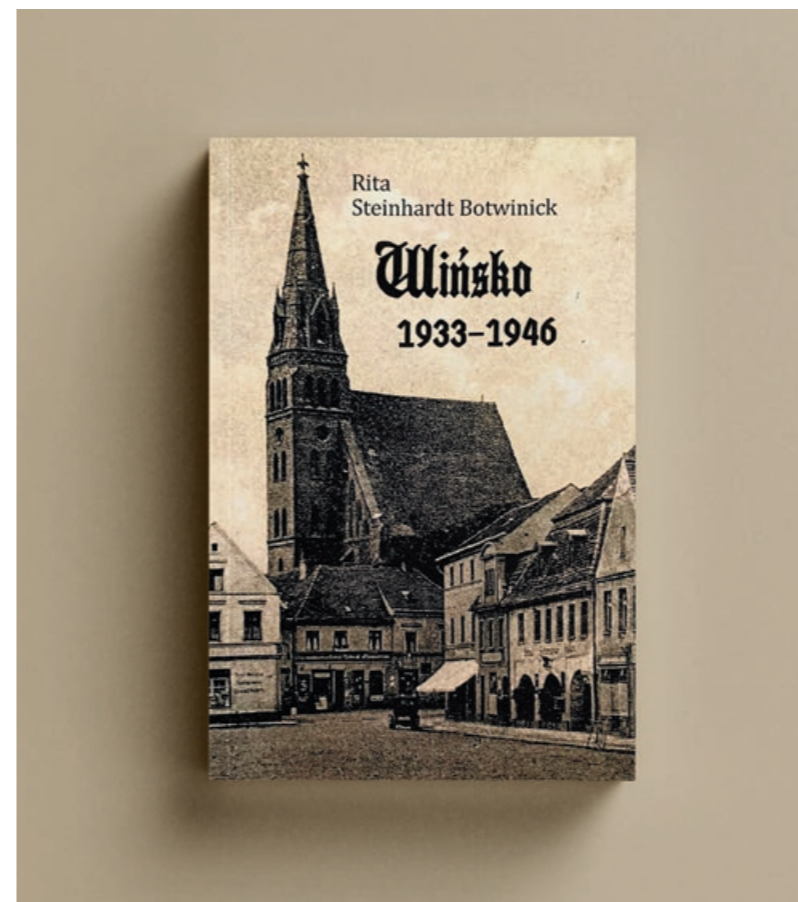
Publikacja *Nie damy się wysiedlić*, przygotowana z okazji 80. rocznicy likwidacji zagłębiowskich gett, przywołuje i przywraca nazwiska 170 bojowniczek i bojowników z gett w Będzinie i Sosnowcu odpowiedzialnych za organizację i działanie żydowskiego ruchu oporu w Zagłębiu Dąbrowskim.



→

Bojowniczk i bojownicy w gettach w Będzinie i Sosnowcu

Fundacja Brama Cukermana we współpracy z Wydawnictwem Biblioteki Śląskiej wydała dwujęzyczną książkę *Nie damy się wysiedlić. Bojowniczk i bojownicy żydowskiego ruchu oporu w Będzinie i Sosnowcu* pod redakcją Tomka Grząślewicza i Karoliny Jakoweńko.



*Wińsko 1933-1946* to wspomnienia Rity Steinhardt-Botwinick, Żydówki urodzonej i mieszkającej przed II wojną światową w Wińsku.

←

Przedwojenna społeczność żydowska w Wińsku – poznajemy historię miejscowości z kart książki Rity Steinhardt-Botwinick *Wińsko 1933-1946*

W 2023 roku przypadła setna rocznica urodzin Rity Steinhardt-Botwinick – Stowarzyszenie Wińsko dla Edukacji postanowiło uczcić ją wznowieniem książki niedostępnej do tej pory w miejscowych bibliotekach i nieznannej większości mieszkańców. Stowarzyszenie postawiło sobie za cel przybliżenie przedwojennych losów społeczności żydowskiej Wińska obecnym mieszkańcom miejscowości zarówno poprzez udostępnienie egzemplarzy książki szkołom i bibliotekom, jak i zorganizowanie programu towarzyszącego przeznaczonego przede wszystkim dla młodzieży szkolnej.

*Sefer Falenic* – konsultacje językowe i merytoryczne tłumaczenia z jidysz na język polski

Fundacja Europejski Instytut Kultury realizuje projekt tłumaczenia księgi pamięci miasteczka Falenica już od kilku lat. Obecnie zbliża się do zakończenia pracy nad przekładem, a celem jest przeprowadzenie konsultacji językowych, historycznych i merytorycznych 300 stron tłumaczenia z języka jidysz na język polski, dzięki czemu księga pamięci będzie mogła zostać w całości opublikowana online.

Publikacja *Sefer Zikaron Volomin – Księgi Pamięci Żydów Wołomińskich*

Fundacja Zikaron opublikuje w formie książkowej oraz elektronicznej *Księgę Pamięci Żydów Wołomińskich (Sefer Zikaron Volomin)* wydaną w 1971 roku w Tel Awiwie (w jidysz) oraz w 2022 roku w Nowym Jorku (po angielsku). Książka stanowi niezwykle cenny zbiór wspomnień ocalałych żydowskich mieszkańców Wołomina, w którym niemal połowę populacji przed wojną stanowili Żydzi. *Księga Pamięci* to skarbnica wiedzy o życiu żydowskiego Wołomina: szkołach, partiach politycznych, organizacjach, kluczowych postaciach życia religijnego, politycznego i gospodarczego. Jest to również zapis tragedii Zagłady oraz trudnych dziejów społeczności po 1945 roku.



↑

### Uporządkowanie terenu cmentarza żydowskiego w Mińsku Mazowieckim

Celem Towarzystwa Przyjaciół Mińska Mazowieckiego było uporządkowanie terenu cmentarza żydowskiego, który stanowi jeden z nielicznych materialnych śladów społeczności żydowskiej w Mińsku. Cmentarz od kilku lat służy jako główne miejsce miejskich obchodów rocznicy likwidacji mińskiego getta, a dzięki uporządkowaniu stał się dostępny dla mieszkańców i potomków mińskich Żydów.

### Finalizacja działań służących zabezpieczeniu terenu zabytkowego cmentarza żydowskiego

Projekt Gminnej Biblioteki Publicznej w Brodach ma na celu zabezpieczenie cmentarza żydowskiego poprzez odbudowę tylnej części jego ogrodzenia. Jednocześnie biblioteka zorganizuje prelekcje, wystawy, zajęcia plastyczne i wydarzenia artystyczno-muzyczne, których celem będzie promocja żydowskiego dziedzictwa regionu.

### Macewy wracają na cmentarz żydowski w Milejczycach

W 2020 roku w Milejczycach w fundamentach poniemieckiej stajni znaleziono kilkadziesiąt macew, z których tylko część przewieziono na teren cmentarza żydowskiego. Gminny Ośrodek Kultury w Milejczycach podejmuje się przewiezienia pozostałych macew na cmentarz, uporządkowania terenu oraz odnowienia znajdującej się przy bramie tablicy ze spisem nazwisk milejczyckich Żydów.



↑

### Ocalić od zapomnienia – Żydowski dom pogrzebowy w Czarnkowie

Czarnków na przestrzeni dziejów był miastem trzech wyznań. O jego dawnej wielokulturowości świadczą zabytkowe obiekty, które przetrwały do dziś. Jednym z nich jest żydowski dom przedpogrzebowy pochodzący z przełomu XIX i XX wieku, wybudowany w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarza żydowskiego powstałego w roku 1819. Jest nie tylko jednym z nielicznych tego typu zabytków zachowanych w Wielkopolsce, ale też jednym z najważniejszych obiektów zabytkowych kultury żydowskiej Czarnkowa. Budynek wymaga prac porządkowych i zabezpieczenia, którego podejmuje się grupa społeczników występująca z ramienia Towarzystwa Miłośników Historii Czarnkowa.

### Inwentaryzacja macew z dawnego cmentarza żydowskiego w Widawie

Cmentarz żydowski w Widawie został zdewastowany w czasie II wojny światowej, do niedawna znajdował się na nim tylko jeden zachowany nagrobek. Macewy w okresie wojny i po jej zakończeniu były wykorzystywane jako materiał budowlany na terenie miasta i w jego okolicach – m.in. jako chodnik wokół młyna w Woli Kleszczowej, skąd zbiór 138 macew został wydobyty i przewieziony na teren widawskiego cmentarza w 2020 roku. W ramach projektu planowana jest inwentaryzacja i opublikowanie spisu macew wraz z tłumaczeniami napisów i ich zdjęciami.

### Żydowskie dziedzictwo Przysuchy – cmentarz etap III

Celem projektu jest przeprowadzenie trzeciego etapu prac porządkowych na cmentarzu w Przysusze, rozpoczętych w 2022 roku. Dotychczas stowarzyszeniu Jewish Przysucha udało się usunąć znaczącą część zarośli i odsłonić ogrodzenie z planem pomalowania go. Cmentarz, mimo że niezwykle istotny dla historii społeczności żydowskiej w Przysusze, pozostaje zaniedbany, stąd celem projektu jest gruntowne oczyszczenie jego terenu z dzikiej roślinności, by umożliwić swobodne poruszanie się po nim. W przyszłości planowane jest także przygotowanie projektu lapidarium.

### Dokumentacja nagrobków na cmentarzu żydowskim w Brzesku

Stowarzyszenie „Pamięć i dialog. Wspólna historia” planuje odczytanie i przetłumaczenie inskrypcji z około 400 macew znajdujących się na terenie cmentarza w Brzesku, by uzupełnić w ten sposób tworzoną przez siebie bazę danych o pełne informacje o każdej z nich: teksty hebrajskich inskrypcji z tłumaczeniami na polski i angielski oraz zdjęcia nagrobków. Stworzona baza pomoże mieszkańcom Brzeska lepiej poznać historię swojego miasta, a potomkom brzeskich Żydów, z którymi Stowarzyszenie utrzymuje relacje, odnaleźć więcej grobów swoich przodków.

### Bunkier pamięci. Lapidarium. Projekt upamiętniająco-edukacyjny

Oświęcimski cmentarz został niemal w całości zniszczony podczas II wojny światowej. Po jej zakończeniu, wysiłkiem garstki Ocalonych, na jego teren powróciła tylko część macew. Jedną z pozostałości po okresie wojennym jest betonowy bunkier. W 2023 roku powstał pomysł, aby przekształcić go w projekt upamiętniająco-edukacyjny „Bunkier Pamięci”. Na jego ścianach Fundacja Edukacyjne Centrum Żydowskie w Oświęcimiu umieściła 36 fragmentów zachowanych nagrobków. Instalacja-lapidarium stanowi kontynuację wcześniejszych działań i powstanie wokół wspomnianego bunkra, a kolejne macewy odnalezione podczas prac porządkowych na cmentarzu będą osadzone w betonowych cokółach.



→

### Plac Rawickiej Synagogi – upamiętnienie społeczności rawickich Żydów

W latach 2008 i 2018 w trakcie prac archeologicznych i rewitalizacji układu urbanistycznego Rawicza odkryto fundamenty synagogi, gruz z jej murów i fragmenty macew z cmentarza. Odkrycia te zapoczątkowały akcję „Wspólnie przywracamy pamięć” koordynowaną przez Muzeum Ziemi Rawickiej, która ma na celu zachowanie elementów dziedzictwa żydowskiego w miejscowości. Celem projektu „Plac Rawickiej Synagogi” było upamiętnienie społeczności rawickich Żydów poprzez oznakowanie i opis miejsca, w którym do 1941 roku stała synagoga. Upamiętnieniu towarzyszyły również działania edukacyjne, na które złożyły się prelekcje i spacer tematyczny z szlakiem żydowskiej historii Rawicza.



### Apt miasto, którego nie ma

Projekt instalacji „Apt miasto, którego nie ma” bezpośrednio nawiązuje do miejsc z twórczości Majera Kirszenblata – urodzonego w Opatowie malarza-samouka. Kirszenblat w 1934 roku wyemigrował do Kanady, gdzie po wielu latach postanowił uwiecznić na płótnie świat swojego dzieciństwa, który bezpowrotnie przepadł. Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Opatowskiej planuje odtworzyć ten świat w postaci trójwymiarowej makiety z elementami ilustracji malarskiej i muralu oraz oświetleniem, która znajdzie się na ścianie jednej z opatowskich kamienic.

### Oznaczenie granic otwockiego getta

Getto w Otwocku było drugim co do wielkości gettem w dystrykcie warszawskim – w ciągu niespełna dwóch lat przeszło przez nie około 14 tysięcy osób. Getto zostało zlikwidowane 19 sierpnia 1942 roku, a otwockich Żydów wywieziono i zamordowano w obozie zagłady w Treblince. Celem projektu jest upamiętnienie w przestrzeni miejskiej granic otwockiego getta poprzez umieszczenie tabliczek z inskrypcją i przypomnienie w ten sposób tragicznego rozdziału z historii miasta.

←

### Synagoga

Celem projektu było upamiętnienie miejsca w Rogowie, w którym do 1936 roku znajdowała się synagoga. Biblioteka w Rogowie posiada w swoich zbiorach skan umowy sprzedaży synagogi oraz pochodzącą z niej oryginalną gwiazdę Dawida, która została umieszczona na upamiętnieniu w formie głazu narzutowego wraz z tabliczką w językach polskim i hebrajskim.

### Tablica upamiętniająca Żydów wywiezionych z dworca PKP w Sokołowie do niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady i obozu pracy w Treblince

Celem instalacji tablicy upamiętniającej Żydów wywiezionych z sokołowskiego dworca PKP do obozu zagłady w Treblince jest przywrócenie pamięci o osobach, dla których dworzec w Sokołowie Podlaskim był początkiem drogi śmierci. Jej uroczyste odsłonięcie nastąpi 22 września 2024 roku, w 82. rocznicę likwidacji sokołowskiego getta.

### Studnia pamięci – fotoplastykon wąchocki

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Wąchocku upamiętni żydowską społeczność miasteczka poprzez pokazanie przedwojennych zdjęć w fotoplastykonie. Ma on stanąć na wąchockim rynku w miejscu dawnej studni, z której wodę czerpali wszyscy mieszkańcy bez względu na narodowość i wyznanie.



Podczas warsztatów dla dzieci w płońskim Domu Pamięci odkrywano historię m.in. przedwojennych płońskich czapników i szewców oraz przybliżano tradycje święta Purim.



↑  
Przywracamy pamięć o dawnej społeczności żydowskiej w Płońsku – warsztaty edukacyjne w płońskim Domu Pamięci

Miejskie Centrum Kultury w Płońsku przeprowadza cykl warsztatów edukacyjnych na temat społeczności żydowskiej Płońska dla mieszkańców miasta. Warsztaty odbywają się w wyremontowanej i przeznaczonej na działalność Domu Pamięci zabytkowej kamienicy, w której w 2023 roku została otwarta wystawa stała na temat płońskich Żydów.

### Historia w ulicach zakłęta

Głównym celem projektu jest zainteresowanie mieszkańców Białegostoku i Podlasia materialnymi dowodami bytności Żydów na terenie województwa podlaskiego. Organizatorzy chcą przede wszystkim zwrócić uwagę na piękno zarówno świeckiej, jak i sakralnej żydowskiej architektury regionu. W tym celu zorganizowany zostanie poświęcony jej konkurs fotograficzny o zasięgu wojewódzkim zwieńczony wystawą, a także spacer tematyczny śladami dziedzictwa żydowskiego w Białymstoku oraz cykl spotkań edukacyjnych na temat kultury i religii żydowskiej przeznaczony dla dzieci.

### „Równia pochyła”. Tragiczny los Żydów z Sosnowca w trakcie II wojny światowej cz. II

Fundacja Blżej Marzeń chce udostępnić wyprodukowany przez siebie film *Równia Pochyła* poświęcony tragicznemu losowi Żydów z Sosnowca w trakcie II wojny światowej grupie odbiorców z dysfunkcjami wzroku, którzy mają utrudniony dostęp do sztuk wizualnych, co ogranicza ich aktywność kulturalną. W tym celu do filmu zostaną przygotowane audiodeskrypcja i tyflografiki. Odbędą się również warsztaty edukacyjne i spacer, w którym będą uczestniczyć dzieci i młodzież z dysfunkcją wzroku, a materiały edukacyjne zostaną udostępnione szkołom ponadpodstawowym.

### Żydowski Uniwersytet Otwarty – program wydarzeń edukacyjnych

Żydowski Uniwersytet Otwarty to interdyscyplinarne zajęcia z kultury żydowskiej: wykłady, warsztaty i spotkania skierowane do wszystkich, którzy są zainteresowani historią i kulturą żydowską i chcieliby pogłębić wiedzę w zakresie filozofii, teatru, literatury czy sztuk wizualnych. Celem zajęć jest edukacja na temat kultury żydowskiej, w odniesieniu do zarówno wymiaru tradycyjnego, jak i kultury nowoczesnej oraz współczesnego dziedzictwa żydowskiego. W 2024 roku planowane są dwa semestry ŻUO, na które złoży się około 70 wykładów.

### Wycieczka w przeszłość – stała wystawa zamieszczona na ogrodzeniu cmentarza żydowskiego w Warcie

Stowarzyszenie im. Ireneusza Ślipka planuje zamieszczenie na zewnętrznej stronie ogrodzenia cmentarza żydowskiego w Warcie tablic ze zdjęciami i informacjami o najważniejszych wydarzeniach i miejscach związanych z historią cmentarza oraz warckich Żydów. Będzie to stała edukacyjna wystawa umożliwiająca swego rodzaju wycieczkę w przeszłość miasta zarówno mieszkańcom Warty, jak i turystom. Na wewnętrznej stronie ogrodzenia Stowarzyszenie planuje zawiesić tablice z informacjami o nieistniejącym już cmentarzu żydowskim w Błaszczach – lapidarium stworzone z kawałków macew z tego cmentarza, odnalezionych kilka miesięcy wcześniej podczas budowy lokalnej drogi, znajduje się obecnie właśnie w Warcie.

### Lekcje pamięci – cykl spotkań z młodzieżą

Fundacja Tygodnika Powszechnego organizuje w małopolskich ośrodkach kultury cykl dziesięciu spotkań edukacyjnych z młodzieżą ze szkół średnich, podczas których historycy i osoby działające na rzecz odzyskiwania pamięci o polskich Żydach prowadzą „Lekcje Pamięci”. Spotkania mają na celu zainteresowanie młodzieży często pomijaną częścią lokalnej historii i zachęcenie jej do poszukiwań śladów żydowskiej społeczności w ich okolicy. Spotkania poprzedzone są projekcją filmu dokumentalnego *Ukos światła* w reżyserii Wojciecha Szumowskiego, opowiadającego o odzyskiwaniu cmentarza żydowskiego w miejscowości Czarny Dunajec przez sportowca Dariusza Popiele. Film stanowi punkt wyjścia do dyskusji z młodymi ludźmi o tym, w jaki sposób mogą wpływać na budowanie świadomości i wrażliwości społecznej w swojej okolicy.

DARCZYŃCA PROJEKTU:  
· Urszula i Wiesław Żyznowscy



## „Disturb the silence”

Celem projektu jest przybliżenie mieszkańcom Limanowej kultury i dziedzictwa społeczności żydowskiej z okolicznych terenów. Artyści Andrzej Ciepliński (klarnet), Piotr Zimnik (kontrabas) oraz Piotr Przedbora (gitara) zaprezentują program koncertowy stworzony z opracowań oryginalnych przedwojennych materiałów nutowych należących do Żydów z Limanowej oraz Nowego Sącza. Znalezione wśród nich zapiski tradycyjnych melodii, zeszyty nutowe żydowskich uczniów muzycznych, a także materiały ze zbiorów działających na terenach Limanowej oraz Nowego Sącza orkiestr zostaną pokazane limanowianom także w formie multimedialnej podczas poprzedzającej koncert prelekcji. Będzie to pierwsze tego typu wydarzenie w Limanowej.

## Sztetl Falenica – Festiwal Kultury Żydowskiej Linii Otwockiej pierwsza edycja

Fundacja Ner Tamid – Wieczne Światło zorganizowała pierwszy Festiwal Kultury Żydowskiej Linii Otwockiej. W programie znalazły się wystawy, projekcje filmowe, spotkania, a także warsztaty i spacer. Festiwal miał na celu przybliżenie wiedzy i zachowanie pamięci o przedwojennej społeczności żydowskiej w Falenicy i na linii otwockiej, a także promocję tradycyjnej i współczesnej kultury żydowskiej.

### DARCZYŃCA PROJEKTU:

Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie

### Wspólne dziedzictwo.

Społeczne organizacje żydowskie w Białymstoku.

Przedwojenny Białystok pełen był prężnie działających organizacji żydowskich. Niewiele osób zdaje sobie sprawę z tego, jak bogate było życie społeczne Białegostoku przed II wojną światową, tymczasem wiele przedwojennych inicjatyw mogłoby być wzorem dla współczesnych organizacji pozarządowych. Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych SocLab przybliżyła ich historię poprzez przygotowanie poświęconej im plenerowej wystawy. Przedwojenne organizacje zostały pokazane w kontekście koncepcji społeczeństwa obywatelskiego i aktywizmu obywateli.

### DARCZYŃCA PROJEKTU:

Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie

## Festiwal Spotkania z Kulturą Żydowską

Festiwal Spotkania z Kulturą Żydowską ma na celu przypomnienie mieszkańcom Chełma o wielowiekowej obecności Żydów w mieście. Ważnym aspektem wydarzenia jest współpraca z potomkami chełmskich Żydów – festiwal rozpocznie się wspólną szabatową kolacją mieszkańców i potomków chełmian. Ponadto odbędą się spacer tematyczne, koncerty oraz panele dyskusyjne.

### DARCZYŃCA PROJEKTU:

Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie

## Wbrew uprzedzeniom – 85. rocznica deportacji Polenaktion

W 2023 przypadła 85. rocznica Polenaktion – deportacji polskich Żydów z Niemiec do Zbąszynia. Dla społeczności Zbąszynia wydarzenie to miało ogromne znaczenie. Czterotysięczne miasteczko przyjęło z dnia na dzień około ośmiu tysięcy deportowanych. Rocznicą ta ma też wielkie znaczenie dla żyjących potomków ocalałych Żydów, którzy odwiedzają Zbąszyn i poszukują w nim śladów pobytu swych rodzin. Fundacja TRES prowadzi od 2008 roku dwujęzyczny portal zbaszyn1938.pl z wyszukiwarką dokumentów związanych z pobytem Żydów w Zbąszyniu. Celem projektu było uzupełnienie bazy o nowe dokumenty oraz wydanie dwujęzycznego katalogu do wystawy realizowanej na starym dworcu w Zbąszyniu. Rocznicę towarzyszyły również warsztaty dla młodzieży, spektakl i sesja naukowa dla nauczycieli i edukatorów.

↑ →

## Zbliżenia – XI Festiwal Kultury Żydowskiej

Festiwal Kultury Żydowskiej Zbliżenia to największy tego typu festiwal na Pomorzu, który odbywa się od 2014 roku. W programie jedenastej edycji znalazły się m.in. wystawy, koncerty, wykłady i warsztaty kulinarne popularyzujące żydowskie tradycje kulturowe. Wiele festiwalowych wydarzeń odbyło się w Nowej Synagodze w Gdańsku, przyczyniając się do podtrzymania pamięci o tym zabytkowym miejscu.







↑

### 21. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej – Kamera Dawida

Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej – Kamera Dawida na trwałe wpisał się w program kulturalnych wydarzeń Warszawy. Co roku można w jego ramach zapoznać się z selekcją filmów o tematyce żydowskiej z całego świata. Podczas 21. edycji festiwalu w 2023 roku zaprezentowano ok. 25 produkcji.

### Spektakl taneczny *Sztetl*

Spektakl Konińskiego Teatru Tańca *Sztetl* / שטעטל to historia konińskiej społeczności żydowskiej na podstawie książki Theo Richmonda *Uporczywe echo*. Przedstawiona ruchem, słowem i gestem interpretacja dzieła to podróż w poszukiwaniu ludzi, których już nie ma. Celem spektaklu jest celebrowanie przedwojennego życia lokalnej społeczności żydowskiej i uświadomienie mieszkańcom Konina, jak istotną rolę odegrali konińscy Żydzi w rozwoju gospodarczym i infrastrukturalnym miasta.

### Wspomnienie społeczności żydowskiej z Tuszyna

Fundacja „Atelier of Skills” zorganizowała serię wydarzeń, których celem było zwiększenie świadomości mieszkańców Tuszyna na temat historii i kultury tuszyńskich Żydów, a tym samym przywrócenie pamięci o nich. W programie znalazł się spacer historyczny po żydowskim Tuszynie, uroczystość na cmentarzu żydowskim, podczas której zostały odczytane nazwiska członków przedwojennej społeczności żydowskiej, a także koncert chóru żydowskiego CLIL.

VIII Dni Kultury Żydowskiej były poświęcone dziedzictwu kulturowemu Żydów na Górnym Śląsku, a ich tematem przewodnim było odzyskiwanie pamięci.



↑

### Dni Kultury Żydowskiej

Poprzez prezentację dziejów górnośląskich Żydów Stowarzyszenie im. Maxa Kopfsteina chciało pokazać, jak wielki mieli oni wpływ na kulturę, przemysł, naukę oraz życie społeczno-polityczne regionu. To działanie szczególnie ważne w kontekście aktów wandalizmu, do których dochodziło na górnośląskich cmentarzach żydowskich w 2023 roku. Na wydarzenie złożył się szereg działań, m.in. spotkania autorskie, warsztaty, spacer i gry miejskie śladami górnośląskich Żydów, oprowadzanie po cmentarzach żydowskich i popularyzatorskie weekendowe seminarium dla nauczycieli i nauczycielek.

### „Mimo wszystko – Szalom”

Fundacja EDM od wielu lat pielęgnuje pamięć o żydowskich mieszkańcach Orli oraz o znajdującej się w niej synagodze. W ramach Dni Kultury Żydowskiej „Mimo wszystko – Szalom”, zorganizowanych w sierpniu 2023 roku, można było wziąć udział m.in. w wykładach, warsztatach kulinarnych i koncertach.

### Pardes Festival – Spotkania z Kulturą Żydowską – Kazimierz Dolny, Zamość

Pardes Festival przywraca pamięć o wielokulturowej spuściźnie polskich miast i miasteczek: Kazimierza Dolnego, Zamościa i Lublina. Planowana na wrzesień 2024 roku 12. edycja festiwalu będzie kolejną okazją do udziału w szeregu wydarzeń – spacerach tematycznych, koncertach, spotkaniach autorskich i oprowadzaniach poświęconych historii Żydów na Lubelszczyźnie.

### Motel, syn kantora – wystawa prac dzieci ze Szkoły im. I.L. Pereca

Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w partnerstwie z lubelskim Młodzieżowym Domem Kultury przygotował wystawę ponad trzydziestu rysunków ilustrujących książkę *Motel, syn kantora* Szolema Alejchema wykonanych przed II wojną światową przez dzieci uczące się w Szkole Ludowej im. I.L. Pereca, świeckiej szkole żydowskiej z wykładowym językiem jidysz w Lublinie. Rysunki, które przetrwały w archiwum YIVO Institute for Jewish Research, nie były nigdy wcześniej publikowane i stanowią wyjątkowy zabytek twórczości dzieci żydowskich z Lublina. Istotne było także miejsce ekspozycji, czyli siedziba dawnej ochronki przy ulicy Grodzkiej 11, żydowskiego domu dla sierot i starców, który działał w Lublinie do 1942 roku, a obecnie jest siedzibą Młodzieżowego Domu Kultury.

### DARCZYŃCA PROJEKTU:

Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie

---

### Program kulturalny wokół wystawy o żydowskich breslauerach

Temat dziejów przedwojennego Breslau, obecnego Wrocławia, w tym losów lokalnych Żydów, dla wielu współczesnych mieszkańców wciąż pozostaje w sferze niedopowiedzeń i tabu. Fundacja Akcelerator Obywatelski Spark chce przełamać tę barierę i pokazać wrocławianom i wrocławiankom, że niespełna sto lat temu żyła tu liczna żydowska społeczność, o której opowie wystawa „Putting Things Back / Odkładając rzeczy na miejsce”. Celem programu kulturalnego będzie umożliwienie odbiorcom jeszcze lepszego i trwalszego odbioru samej wystawy. Planowane są między innymi spacer z przewodnikiem, oprowadzania kuratorskie i eksperckie, a także spotkania z potomkami żydowskich mieszkańców przedwojennego Breslau.

---

### Pod Złotą Palmą – żydowskie kamienice w centrum Wrocławia

Dolnośląska Biblioteka Publiczna mieści się w Kamienicy pod Złotą Palmą, której właścicielem była rodzina Priebatsch – zasymilowani wrocławscy Żydzi. Celem projektu jest upowszechnienie wiedzy na temat kamienicy, działalności jej właścicieli, a także walorów innych żydowskich budynków znajdujących się w centrum Wrocławia. Na projekt złoży się prelekcja, warsztaty plastyczne dotyczące żydowskich budowli Wrocławia, a także spacer historyczny i wystawa poświęcona architekturze żydowskich kamienic.

---

### Oni tu żyli przez wieki – działania popularyzujące wiedzę o kcyńskiej społeczności żydowskiej

Społeczność żydowska żyła w Kcyni od początku XVI wieku. Obecnie jedynymi materialnymi śladami jej istnienia są macewy zgromadzone na cmentarzu żydowskim, które Szkoła Podstawowa im. Jana Czochralskiego planuje zinwentaryzować, opracować oraz wydać poświęconą im broszurę z tłumaczeniami inskrypcji i fotografiami. Zorganizowane zostaną także prelekcje dla uczniów połączone z warsztatami dotyczącymi symboliki macew i żydowskich zwyczajów pogrzebowych.

---

### Prawdziwie był to dom Boga... Synagoga w Tarnowskich Górach

Muzeum w Tarnowskich Górach planuje zorganizowanie wystawy czasowej, na której po raz pierwszy zostaną zaprezentowane artefakty wydobyte podczas badań archeologicznych prowadzonych w 2021 roku w miejscu, gdzie w latach 1864–1939 stała tarnogórska synagoga. Ekspozycję uzupełnią wizerunki nieistniejącego domu modlitwy, pojedyncze judaika ze zbiorów Muzeum i innych instytucji, a także fotografie z badań archeologicznych i wizualizacja 3D synagogi z zasobów Stowarzyszenia Gliwicka 66.

→

---

### Domówka u Mietka Wajnberga – ożywienie kamienicy przy Żelaznej 66. Trzecia edycja

Domówka u Mietka Wajnberga to wydarzenie plenerowe organizowane od 2021 roku. Co roku warszawianki i warszawiacy zapraszani są pod mur kamienicy przy ulicy Żelaznej 66 na warszawskiej Woli, gdzie w 1919 roku przyszedł na świat wybitny kompozytor Mieczysław Wajnberg. Opuszczony i zaniebany dom raz w roku zmienia się w pełną życia i energii scenę muzyczną, miejsce spotkań, dyskusji i tańca. Trzecia edycja wydarzenia była skupiona wokół wątku przedwojennych warszawskich lokali rozrywkowych, w których pracował nastoletni Wajnberg. Podczas tegorocznej Domówki przywrócona została atmosfera wieczorów, które warszawiacy spędzali w modnych lokalach, słuchając gry wybitnych artystów i tańcząc do rytmu fokstrotów, charlestonów czy shimmy.

---

### Byliśmy z Grodziska: Rodziny Gryc i Wencel

Stowarzyszenie Nowa Kultura i Edukacja planuje przygotowanie wystawy o pochodzących z Grodziska Mazowieckiego rodzinach Gryc i Wencel, które po emigracji do Stanów Zjednoczonych były współzałożycielami Grodziskier Mutual Aid Society – organizacji wspierającej grodziskich emigrantów. Jest to kolejna odsłona projektu, który ma na celu przybliżanie lokalnej społeczności historycznie ważnych postaci i rodzin pochodzenia żydowskiego.





Od lewej: Piotr Wiślicki, Krystyna Budnicka, Marian Turski, Aleksander Skotnicki, Joanna Fikus, Wojciech Ornat, Henryk Skarżyński, Marian Kalwary, Hanna Machińska, Jacek Leociak, Ewa Budek, Róża Król, Andrzej Folwarczny, Konstanty Gebert

### Medal „Powstanie w Getcie Warszawskim”

Stowarzyszenie Żydów Kombatantów i Poszkodowanych w II wojnie światowej jest organizacją żydowską skupiającą najstarsze pokolenie Żydów – tych, którzy ocalili z Zagłady. Stowarzyszenie ŻIH od wielu lat wspiera finansowo bieżące funkcjonowanie tej organizacji, a od 2022 roku jest partnerem wręczenia Medalu „Powstanie w Getcie Warszawskim” – honorowego odznaczenia dla osób zasłużonych dla dialogu polsko-żydowskiego oraz zaangażowanych w upamiętnianie historii i kultury Żydów polskich.

W 2023 roku, z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim, powstał nowy wzór medalu autorstwa prof. Hanny Jelonek, wyprodukowany przez Mennicę Polską. Krótki film poświęcony procesowi powstawania medalu dostępny jest poprzez kod QR.



Podczas uroczystości Medalem uhonorowanych zostało 12 osób: Ewa Budek, Krystyna Budnicka, Andrzej Folwarczny, Konstanty Gebert, Jan Tomasz Gross, Róża Król, Jacek Leociak, Hanna Machińska, Wojciech Ornat, Aleksander Skotnicki, Henryk Skarżyński. Specjalną Nagrodę otrzymał Marian Kalwary, wieloletni prezes Zarządu Stowarzyszenia Żydów Kombatantów i Poszkodowanych w II wojnie światowej.



Od lewej: Roselyne Chroman Swig, darczyńcy Muzeum POLIN i członkini U.S. Commission for the Preservation of America's Heritage Abroad, Starlet „Star” Jones Lugo, przewodnicząca U.S. Commission for the Preservation of America's Heritage Abroad i Natalia Romik z SENNA Kolektyw

### Symboliczny grób członkiń i członków grupy Oneg Szabat

Wspólnie z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie Stowarzyszenie odsłoniło symboliczny grób członkiń i członków grupy Oneg Szabat na cmentarzu żydowskim przy ulicy Okopowej w Warszawie. Monument, zaprojektowany przez SENNA kolektyw (Natalia Romik, Sebastian Kucharuk, Piotr Jakoweńko, Maciej Czeredys), jest pierwszym w przestrzeni Warszawy imiennym uhonorowaniem bohaterek i bohaterów grupy Oneg Szabat. Z liczącej kilkadziesiąt osób grupy wojnę przeżyła tylko trójka. Symbolicznym grobem Stowarzyszenie i Gmina oddały hołd członkiniom i członkom grupy, których miejsca pochówku nie są znane. Odsłonięcie pomnika poprzedziła dyskusja panelowa zorganizowana wspólnie z Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma, podczas której projektanci z SENNA Kolektyw,

Beata Chomątowska oraz prowadząca spotkanie Bogna Świątkowska rozmawiali o temacie niewidzialności i widzialności w polskich upamiętnieniach, polityce pamięci historycznej oraz wzajemnych relacjach sztuki i architektury w upamiętnianiu.

Odsłonięciu pomnika towarzyszyła także publikacja krótkiego filmu, który jest dostępny poprzez kod QR.



#### DARZYŃCY PROJEKTU:

- U.S. Commission for the Preservation of America's Heritage Abroad
- rodzina Tramiel
- darczyńcy Upamiętnienia Archiwum Ringelbluma



Część III

Fundraising

Patrząc wstecz na rok 2023, widzimy hojnych wspierających i zaangażowanych partnerów stojących za każdym ważnym momentem i każdym powodem do świętowania. Jesteśmy wdzięczni wszystkim, którzy wspierają nas w kontynuowaniu naszej misji.



BARTOSZ DYMAREK  
dyrektor ds. rozwoju

## Fundraising

Dział Rozwoju odpowiada za działania fundraisingowe Stowarzyszenia i utrzymuje kontakt z licznym gronem polskich i zagranicznych darczyńców, zarówno tych indywidualnych, jak i instytucjonalnych. Dodatkowo koordynuje działania wizerunkowe Stowarzyszenia.

W 2023 roku pozyskaliśmy łącznie ponad 9,2 miliona złotych, w tym:

1,2 miliona zł

na pozostałą działalność statutową\*\*

7,5 miliona zł\*

na rzecz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN



0,5 miliona zł

na rzecz Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma

\* W tym środki pozostające w American Friends of POLIN Museum.  
\*\* Zawiera środki przeznaczone na fundraising.

## POŁĄCZYŁA NAS PAMIĘĆ. 80. ROCZNICA POWSTANIA W GETCIE WARSZAWSKIM



←  
Marian Turski przemawiający podczas oficjalnych obchodów



→  
Od lewej: Michèle Taylor, Ambasador Stanów Zjednoczonych przy Radzie Praw Człowieka ONZ, Starlet „Star” Jones Lugo, przewodnicząca U.S. Commission for the Preservation of America’s Heritage Abroad i Ellen Germain, Specjalna Przedstawicielka Departamentu Stanu USA do spraw Holokaustu



→  
Od lewej: Katarzyna Jordan-Kulczyk, Znamienicy Darczyńcy Muzeum POLIN Grzegorz Jankilewicz i Robert Wereda oraz Zygmunt Stępiński



Oficjalne obchody 80. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim były wyjątkową okazją do spotkania licznie przybyłych członków społeczności naszych darczyńców i przyjaciół z Polski i ze świata, którzy tak samo jak my pragnęli oddać cześć bohaterom i ofiarom powstania. Wraz z nimi do Warszawy przyjechało wiele gości specjalnych i delegacji, w tym dwie zorganizowane przez zagraniczne komitety wspierania Muzeum POLIN.

Specjalna rocznicowa delegacja zorganizowana przez American Friends of POLIN Museum we współpracy ze Stowarzyszeniem, Muzeum POLIN oraz Fundacją Centrum Taubego na rzecz Edukacji i Życia Żydowskiego, zgromadziła 21 wyjątkowych osób, którym przewodziły członkinie Zarządu AFoPM – Elizabeth Szancer oraz Shana Penn. Pięciodniowy program delegacji obfitował w wiele podniosłych i wzruszających momentów, które na pewno

zostaną w pamięci jej członków na długo. Delegacja American Friends pozwoliła zbudować nowe relacje i wsparcie finansowe dla Muzeum POLIN i Żydowskiego Instytutu Historycznego. Grupa w dalszym ciągu pozostaje w kontakcie z Muzeum, śledząc aktualności online oraz podczas spotkań w Nowym Jorku i San Francisco.

Jesteśmy niezmiernie wdzięczni członkom Zarządu American Friends of POLIN Museum, którzy pojawili się w Warszawie na obchody rocznicowe, aby wspólnie z nami uczestniczyć w tym historycznym wydarzeniu.

Ośmioosobowa delegacja Europejskiego Stowarzyszenia Wspierania Muzeum POLIN pod przewodnictwem Znamienitej Darczyńczyni Muzeum Corinne Evens, miała równie intensywny, kilkudniowy program obejmujący najważniejsze wydarzenia rocznicowe.



↑  
Z przedstawicielami Claims Conference – darczyńcami wystawy czasowej Muzeum POLIN „Wokół nas morze ognia”.  
Od lewej: Małgorzata Quinkenstein, Bartosz Dymarek, Rüdiger Mahlo

←  
Od lewej: Shana Penn, dyrektorka wykonawcza Taube Philanthropies, Piotr Wiślicki, Ronald S. Lauder, prezydent World Jewish Congress i Pierwszy Darczyńca Muzeum POLIN, Elizabeth Szancer, członkini Zarządu American Friends of POLIN Museum, Sean Taube, Znamienity Darczyńca Muzeum POLIN

Delegacja American Friends pozwoliła zbudować nowe relacje i wsparcie finansowe dla Muzeum POLIN i Żydowskiego Instytutu Historycznego. Grupa w dalszym ciągu pozostaje w kontakcie z Muzeum, śledząc aktualności online oraz podczas spotkań w Nowym Jorku i San Francisco.



↑  
Członkowie delegacji American Friends z przedstawicielami Muzeum POLIN i Stowarzyszenia

→  
Członkowie Zarządu American Friends of POLIN Museum składający wieniec pod Pomnikiem Bohaterów Getta. Od lewej: Elizabeth Szancer, Roman Rewald, Shana Penn



←  
Marian Turski i Irene Kronhill Pletka, Znamienita Darczyńcy Muzeum POLIN



↑  
Od lewej: Zygmunt Stępiński, Andrzej Rojek, prezydent American Friends of POLIN Museum, Marek Nowakowski, członek Zarządu Stowarzyszenia

←  
Igor Tartakovsky i Anita Friedman, prezydentka Fundacji Koret, Znamienitego Darczyńcy Muzeum POLIN



Kancelarz Republiki Federalnej Niemiec Olaf Scholz i minister finansów Christian Lindner w rozmowie z Ocalałymi z Zagłady Margot Friedländer i Marianem Turskim

Dzięki staraniom Mariana Turskiego w przeddzień obchodów 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim otrzymaliśmy od przedstawicieli rządu niemieckiego oficjalne potwierdzenie chęci przekazania miliona euro na działania edukacyjne Muzeum POLIN w 2024 roku. Wsparcie to jest kluczowe – umożliwia ono Muzeum kontynuowanie programu edukacyjnego po zakończeniu grantu norweskiego.

Rada Darczyńców powstała w 2015 roku z inicjatywy dziewięciu Znamienitych Darczyńców Muzeum POLIN, którzy weszli w jej skład. Stawia sobie za cel doradzać Zarządowi Stowarzyszenia w sprawach dotyczących strategii pozyskiwania funduszy na rzecz Muzeum POLIN.



Znamienici Darczyńcy wspierają Stowarzyszenie w kontaktach z zagranicznymi społecznościami żydowskimi, środowiskami opiniotwórczymi i potencjalnymi nowymi darczyńcami. Rada Darczyńców od 2016 roku finansuje działalność fundraisingową Stowarzyszenia. Wsparcie to jest kluczowe dla prowadzonych przez Stowarzyszenie działań fundraisingowych.

CZŁONKOWIE RADY DARCZYŃCÓW:

- Tad Taube
- Zygmunt Rolat
- Anita Friedman
- Irene Kronhill Pletka
- Ygal Ozechov
- Corinne Evens
- Andrzej Rojek



## WIZYTY DARCYŃCÓW I GOŚCI VIP

Od lewej: Clara, Wiktor i Monika Markowicz,  
Znamienicy Darczyńcy Muzeum POLIN



Wizyta Pierwszej Damy, Agaty Kornhauser-Dudy oraz Cheryl Fishbein



Z darczyńcami Muzeum – Jamie, Genevieve,  
Lilianą i Stephenem Kusmierczak



Od lewej: Wolf Blitzer, dziennikarz CNN,  
Mark Brzezinski, Ambasador USA w Polsce i Marian Turski

David Zaslav, CEO, Warner Bros. Discovery  
podczas uroczystości włączenia braci Warner  
do galerii Dziedzictwo w Muzeum POLIN



## ŻEGNAMY ZNAMIENTEGO DARCYŃCĘ



Z wielkim żalem pożegnaliśmy w 2023 roku Nimroda S. Ariava, przyjaciela i Znamienitego Darczyńcę Muzeum POLIN. Związany z Bełżycami, gdzie niestrudzenie dbał o upamiętnienie żydowskiej społeczności, zostawił po sobie ogromną spuściznę wielu lat pracy na rzecz mądrej i dojrzałej edukacji i relacji polsko-żydowskich. Od końca 2014 roku wspierał program edukacyjny Muzeum, w tym współpracę polsko-izraelską oraz działania lokalne na Lubelszczyźnie. Wraz z rodziną był także jednym z darczyńców nagród finansowych w corocznym konkursie Nagrody POLIN.

Celem działalności American Friends of POLIN Museum pozostaje pozyskiwanie darczyńców dla programów Muzeum POLIN oraz szeroko pojęta promocja Muzeum w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.



ANDRZEJ ROJEK  
prezydent American Friends of POLIN Museum

## AMERICAN FRIENDS OF POLIN MUSEUM

---

W 2023 roku do Zarządu American Friends of POLIN Museum dołączyło dwóch nowych członków – Hilda Chazanovitz i Stuart Schear.



HILDA CHAZANOVITZ

Po dwudziestu latach pracy na stanowiskach kierowniczych w marketingu i budowy odnoszących sukcesy firm Hilda rozpoczęła w 1996 roku własną praktykę konsultingową. Jej ostatnie współprace z organizacjami non-profit, takimi jak The Vera Institute, Lord Cultural Resources, YIVO, Federacja UJA z Nowego Jorku, The Gordon Parks Foundation i Liga Przeciwko Zniesławieniu, skupiały się na rozwoju kompetencji członków zarządów, planowaniu strategii, pozyskiwaniu funduszy i budowaniu sojuszy.

Jako córka ocalałych z Holocaustu aktywnie przywraca pamięć o żydowskiej historii Radomia, z którego pochodziła jej rodzina. Współpracuje m.in. z Forum Dialogu.



STUART SCHEAR

Stuart pełnił funkcje kierownicze w zakresie komunikacji, marketingu i przyznawania grantów w cenionych fundacjach i organizacjach non-profit, w tym American Jewish World Service, Atlantic Philanthropies, Fundacji Roberta Wooda Johnsona i Amerykańskiej Federacji Planned Parenthood.

Od dawna interesuje się historią i kulturą Żydów w Polsce i Europie Wschodniej. Studiował język i literaturę jidysz oraz historię Żydów na Uniwersytecie Columbia i w Instytucie YIVO. W latach 80. pełnił funkcję badacza przy produkcji filmu dokumentalnego *Inny świat: Żydzi polscy 1919–1943* będącego częścią serii telewizyjnej „Walka o Polskę”. Do niedawna zasiadał w zarządzie Instytutu YIVO i kilkakrotnie podróżował do Polski, aby prowadzić własne badania.

---

### ZARZĄD AMERICAN FRIENDS OF POLIN MUSEUM:

- Andrzej Rojek – prezydent
- Zygmunt Rolat – współprzewodniczący
- Wiktor Markowicz – współprzewodniczący
- Roman Rewald – skarbnik
- David Goldman – sekretarz (do marca 2023)
- Samantha Rolat Asulin – członkini
- Hilda Chazanovitz – członkini (od lipca 2023)
- Anita Friedman – członkini
- Barbara Kirshenblatt-Gimblett – członkini
- Izabela Grocholski – członkini
- Kantor Joseph Malovany – członek
- Irene Kronhill Pletka – członkini
- Shana Penn – członkini
- Stuart Schear – członek (od listopada 2023)
- rabin Arthur Schneier – członek
- Elizabeth Szancer – członkini
- Jerzy Warman – członek



↑

#### Wydarzenie specjalne w partnerstwie z Christie's

Po sukcesie aukcji obrazu Ewy Juszkiewicz w 2022 roku American Friends of POLIN Museum kontynuowało zacieśnianie współpracy z nowojorskim oddziałem domu aukcyjnego Christie's – wspólnymi siłami zorganizowano specjalne spotkanie z Natalią Romik, naukowczynią, architektką, kuratorką wystaw czasowych w Muzeum POLIN oraz członkinią Stowarzyszenia. Wydarzenie, skierowane do społeczności darczyńców i przyjaciół Muzeum POLIN z Nowego Jorku i okolic, odbyło się w siedzibie Christie's i okazało się dużym sukcesem.

#### Cykl spotkań we współpracy ze Stephen Wise Free Synagogue

W 2023 roku z inicjatywy członkini Zarządu AFoPM Elizabeth Szancer zainicjowaliśmy cykl trzech wirtualnych spotkań dla społeczności nowojorskiej synagogi Stephen Wise Free Synagogue, na które zaprosiliśmy także innych przyjaciół Muzeum POLIN. Pierwsze ze spotkań z udziałem profesor Barbary Kirshenblatt-Gimblett i profesor Pameli Nadell poruszyło bardzo istotny temat roli muzeów w walce z antysemityzmem na przykładzie Muzeum POLIN. Dwa kolejne spotkania są zaplanowane na rok 2024.

W 2023 roku Muzeum POLIN otrzymało wyjątkowy dar – kolekcję pamiątek po Helenie Rubinstein, urodzonej w Krakowie pionierce przemysłu kosmetycznego, znanej również ze śmiałości i przenikliwości w kolekcjonowaniu dzieł sztuki, wystroju wnętrz oraz wyborów modowych.



↑

#### Kolekcja pamiątek po Helenie Rubinstein

Darczyńczynią tej niezwykłej kolekcji była przyrodnia wnuczka Heleny Rubinstein, Suzanne Slesin. Dar ten nie byłby możliwy bez zaangażowania Barbary Kirshenblatt-Gimblett oraz American Friends of POLIN Museum, które zleciło skatalogowanie kolekcji przed jej przekazaniem Muzeum POLIN.

# LISTA DARCZYŃCÓW STOWARZYSZENIA W 2023 ROKU\*

## WSPARCIE DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ STOWARZYSZENIA

Fundacja Koret	Stuart Schear
Jakub Gruszczyński	Jacek Strzelecki
Adam Kwiatkowski	Tad Taube i Taube Philanthropies
Wojciech Libner	U.S. Commission for the Preservation of America's Heritage Abroad
Andrzej Ożyło i Bernadeta Olbrycht-Ożyło	Piotr Wiślicki
Irene Kronhill Pletka	60 darczyńców, którzy przekazali 1,5% odprowadzonego podatku
Andrzej i Małgorzata Rojek	

## WSPARCIE PROGRAMU GRANTOWEGO STOWARZYSZENIA

Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie
dwóch anonimowych darczyńców
Przemysław Schmidt
Anna Tanalska-Dulęba
Urszula i Wiesław Żyznowscy

## WSPARCIE DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ STOWARZYSZENIA W POSTACI USŁUG *PRO BONO*

DeBenedetti Majewski Szcześniak Kancelaria Prawnicza Sp.K.
Kancelaria prawnicza Kochański & Partners
Weil, Gotshal & Manges
KPMG

## WSPARCIE DZIAŁAŃ PROWADZONYCH WSPÓLNIE Z MUZEUM POLIN

DARCZYŃCY	PRZYJACIELE
anonimowy darczyńca	anonimowi darczyńcy
	Wiktor Askanas i Ewa Masny-Askanas
	Fundacja Odette i Nimroda S. Ariava
	Fundacja „To się uda” oraz 215 wspierających zrzutkę internetową na portalu zrzutka.pl
	Kyryl Golobrodskiy i Iryna Filatova
	Kancelaria Gessel
	Marina i Andrew Lewin
	Małgorzata i Grzegorz Markowscy
	Merida Sp. z o.o.
	Anna Joanna Michalczuk
	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego ze środków pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego
	Agata Młynarska-Schmidt
	The Neubauer Family Foundation – Jeanette Lerman-Neubauer i Joe Neubauer
	Adriana Niecko i Dariusz Nalepa
	Marek i Agnieszka Nowakowscy
	Magdalena Opacka
	Monika i Tomasz Skrok
	Hieronim Sokółski
	Tomek Ulatowski
	Aleksandra Wilczura
	Wydawnictwo Czarne

## WSPARCIE DZIAŁAŃ PROWADZONYCH WSPÓLNIE Z ŻYDOWSKIM INSTYTUTEM HISTORYCZNYM

DARCZYŃCA	PRZYJACIELE
Tad Taube i Taube Philanthropies	anonimowy darczyńca
	Bartosz Ogrodowczyk

\* Wszyscy darczyńcy od kwoty 500 złotych wspierający działania statutowe Stowarzyszenia.



Część IV

Finanse

W minionym roku Stowarzyszenie zwiększyło zarówno wpływy, jak i wydatki, nie tylko zachowując stabilność finansową, ale również osiągając zysk, który w większości przeznaczony jest na realizację w kolejnych latach wspólnych projektów z naszymi partnerami. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie wsparcie naszych darczyńców.



MICHAŁ MAJEWSKI  
dyrektor operacyjny

## Finanse

W mijającym roku sytuacja finansowa Stowarzyszenia pozostała na bardzo dobrym poziomie. Nie tylko udało się nam zgromadzić środki, które dają gwarancję stabilności, ale także zabezpieczyliśmy fundusze na wspólne projekty, jakie zostaną zrealizowane z naszymi partnerami w kolejnych latach. Stowarzyszenie kontynuowało dotychczasową politykę skupioną wokół następujących obszarów:



Wspierania działalności  
Muzeum POLIN poprzez realizację  
wspólnych projektów



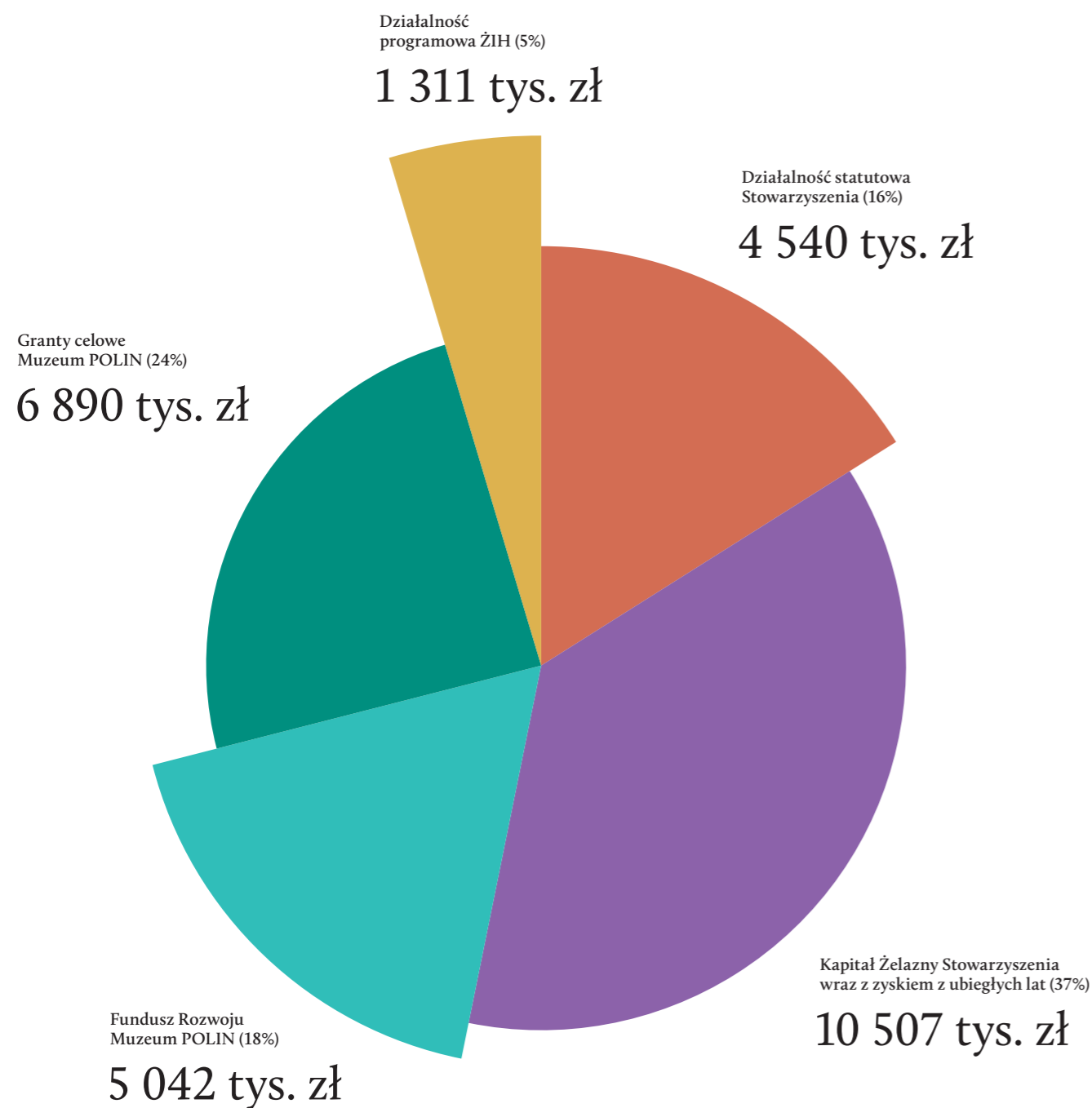
Wspierania działalności  
Żydowskiego Instytutu  
Historycznego poprzez realizację  
wspólnych projektów



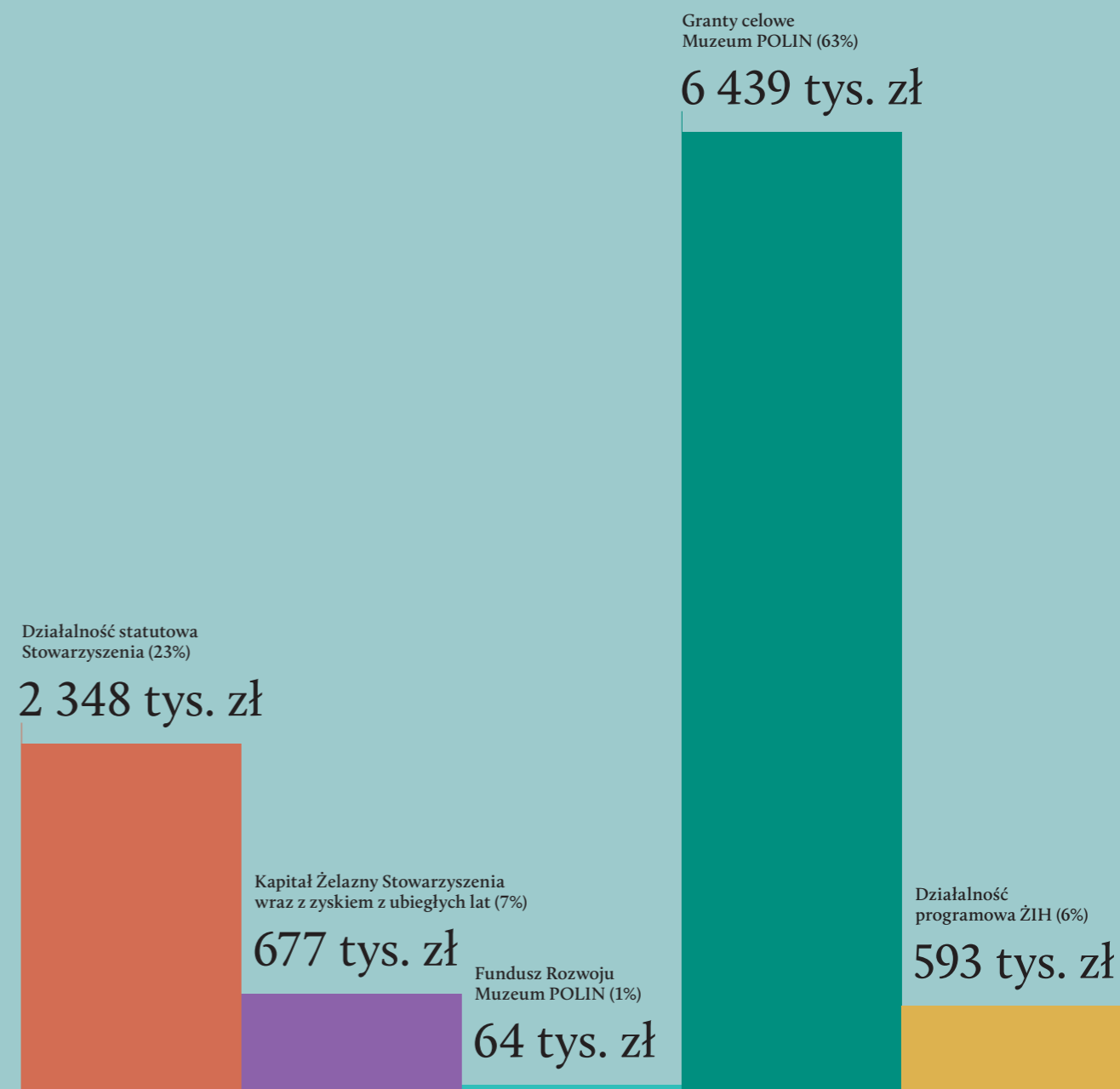
Wspierania działalności  
innych organizacji w ramach  
Programu Grantowego  
i projektów specjalnych

Powyższe obszary znajdują odzwierciedlenie w zestawieniach finansowych przedstawionych na następnych stronach.

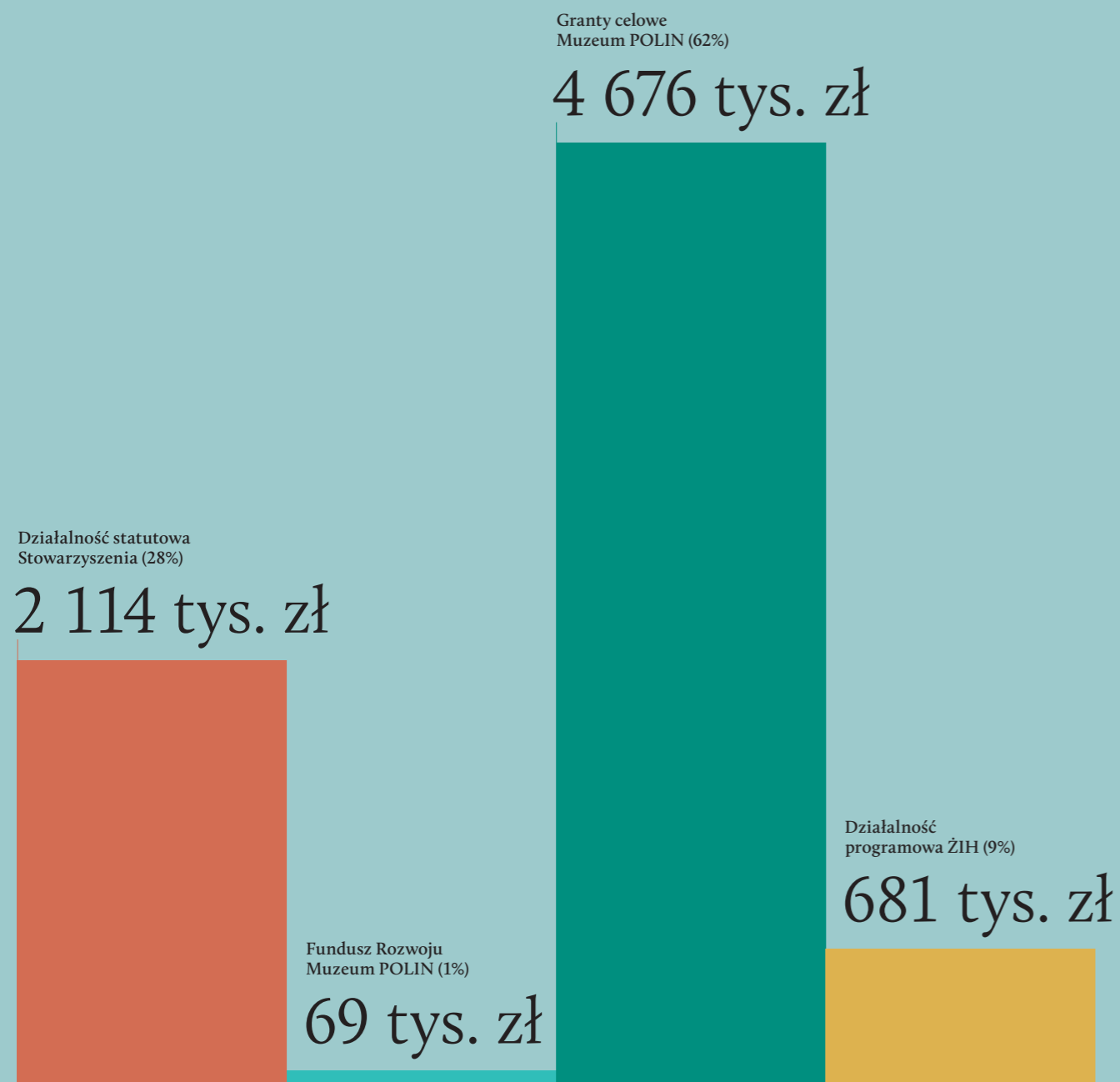
Środki finansowe na rachunkach Stowarzyszenia na dzień 1 stycznia 2023 roku wynoszą łącznie 28 290 tys. złotych.



## PRZYCHODY W 2023 ROKU

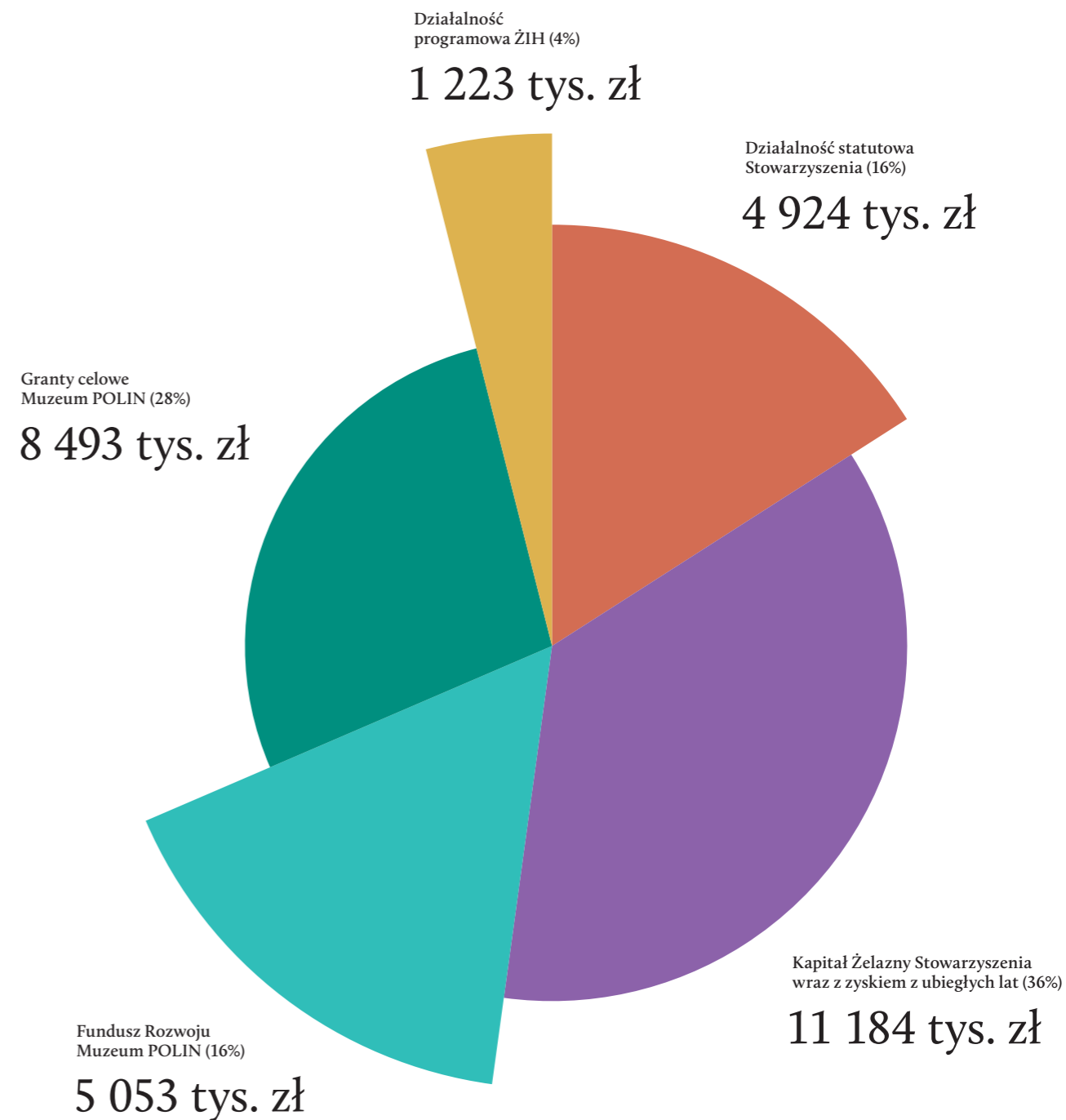


Głównym źródłem przychodów Stowarzyszenia są darowizny pieniężne od naszych darczyńców, zarówno z Polski, jak i ze świata. Dodatkowo dzięki lokatom bankowym oraz inwestycjom środków tworzących Kapitał Żelazny udało się osiągnąć zysk przeznaczony na naszą działalność statutową. Łączny przychód wynosi 10 121 tys. złotych.



Największymi wydatkami ponoszonymi przez Stowarzyszenie są koszty wspólnych projektów realizowanych z głównymi partnerami, czyli z Muzeum POLIN oraz z Żydowskim Instytutem Historycznym, a także wsparcie udzielane mniejszym organizacjom w ramach Programu Grantowego Stowarzyszenia. Ich wysokość wynosi 7 540 tys. złotych.

Środki finansowe na rachunkach Stowarzyszenia na dzień 31 grudnia 2023 roku wynoszą łącznie 30 877 tys. złotych.





Kapitał Żelazny został wyodrębniony w 2022 roku decyzją Walnego Zgromadzenia i przeznaczony na długoterminowe inwestycje, z których zysk będzie umożliwiał finansowanie realizacji celów statutowych Stowarzyszenia. Jest on zarządzany przez mBank oraz Fundusz Inwestycyjny Franklin Templeton w oparciu o politykę inwestycyjną opracowaną przez Komitet Finansowy Stowarzyszenia i zaakceptowaną przez Walne Zgromadzenie.

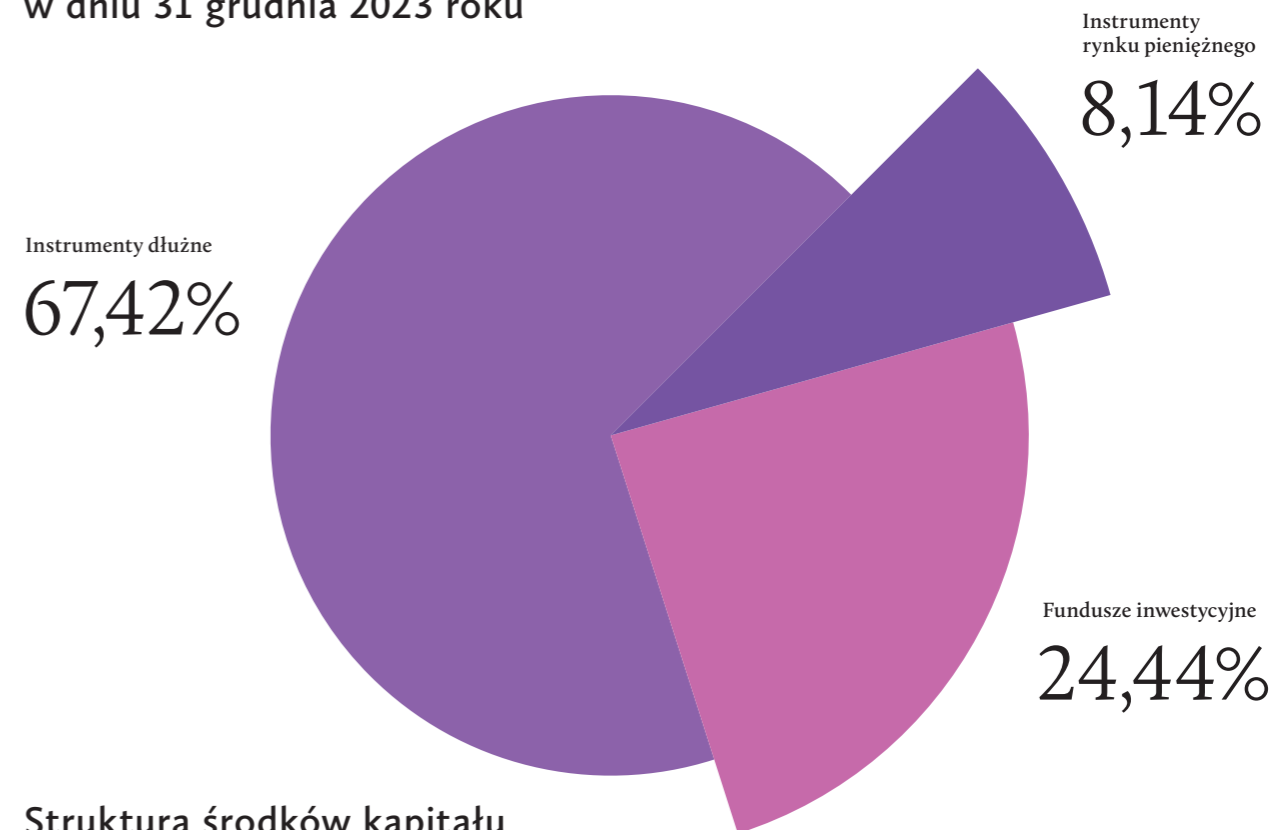
**mBank**

mBank jest jednym z czołowych banków w Polsce. To lider w nowoczesnych rozwiązaniach teleinformatycznych, a działające w jego ramach biuro maklerskie było wielokrotnie nagradzane m.in. przez magazyn „Forbes” za prowadzenie najlepszego biura analiz. Głównym udziałowcem mBanku jest Commerzbank.

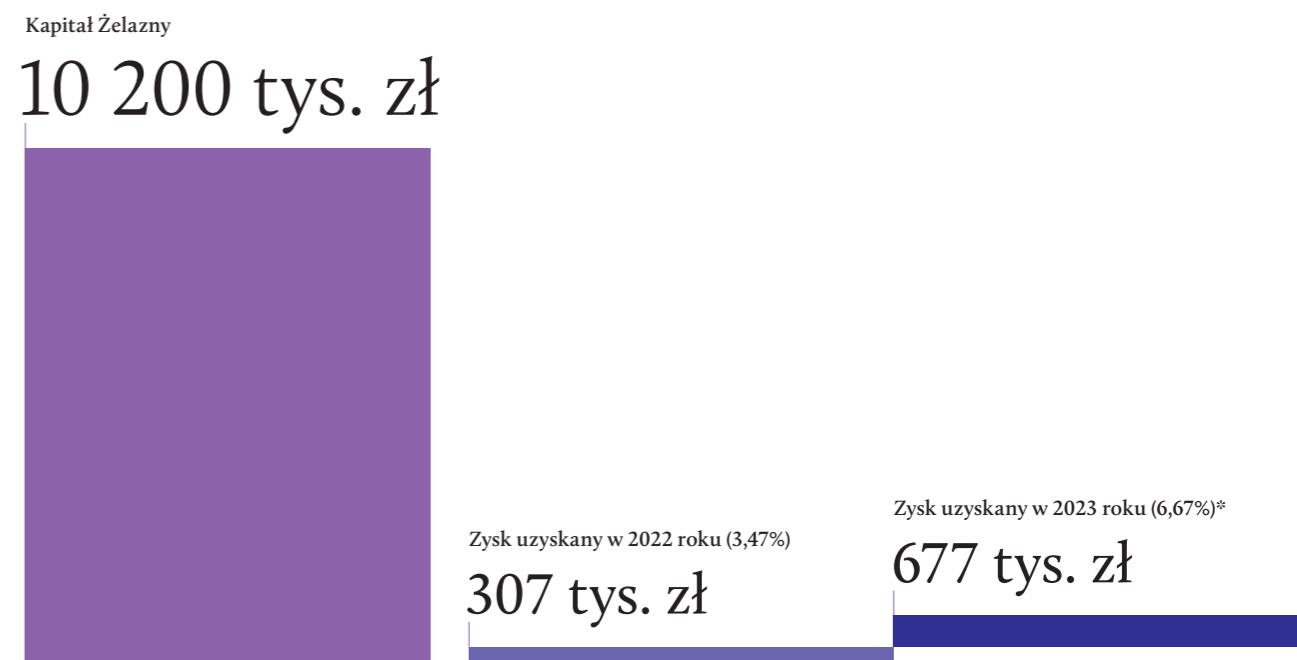


Franklin Templeton jest istniejącą od 75 lat czołową amerykańską organizacją zarządzającą funduszami inwestycyjnymi. W ramach ponad 200 funduszy zarządza inwestycjami wartymi przeszło 1,6 biliona dolarów.

Struktura portfela inwestycyjnego Kapitału Żelaznego w dniu 31 grudnia 2023 roku



Struktura środków kapitału



\* Zysk uzyskany po przewalutowaniu wszystkich instrumentów finansowych na PLN. Zyski z instrumentów finansowych lokowanych w walutach wynoszą dla: USD – 4,15%; PLN – 8,05%.

## ZESTAWIENIE WPŁYWÓW I WYDATKÓW W 2023 ROKU

	Bilans otwarcia z dnia 1.01.2023	Wpływy*	Wydatki*	Stan z dnia 31.12.2023
	A	B	C	D = A + B - C
<b>I. Działalność statutowa Stowarzyszenia (z wyłączeniem pkt II, III i IV)</b>	<b>4 539 820 zł</b>	<b>2 348 151 zł</b>	<b>2 113 294 zł</b>	<b>4 774 677 zł</b>
1. Koszty operacyjne działalności statutowej	.	0 zł	497 288 zł	.
2. Program Grantowy	.	57 342 zł	349 288 zł	.
3. Wsparcie innych organizacji	.	87 856 zł	189 707 zł	.
4. Fundraising i promocja	.	581 003 zł	876 146 zł	.
5. Inne wpływy i wydatki	.	1 621 949 zł	200 866 zł	.
<b>II. Kapitał Żelazny</b>	<b>10 507 002 zł</b>	<b>676 652 zł</b>	<b>0 zł</b>	<b>11 183 654 zł</b>
<b>III. Wsparcie działalności Muzeum POLIN</b>	<b>11 932 587 zł</b>	<b>6 502 809 zł</b>	<b>4 745 632 zł</b>	<b>13 689 764 zł</b>
1. Fundusz Rozwoju Muzeum POLIN	.	63 576 zł	69 594 zł	.
2. Projekty celowe związane z działalnością Muzeum POLIN	.	6 439 233 zł	4 676 037 zł	.
<b>IV. Wsparcie działalności Żydowskiego Instytutu Historycznego</b>	<b>1 310 924 zł</b>	<b>593 389 zł</b>	<b>680 624 zł</b>	<b>1 223 689 zł</b>
<b>RAZEM</b>	<b>28 290 333 zł</b>	<b>10 121 002 zł</b>	<b>7 539 551 zł</b>	<b>30 871 784 zł</b>

\* Zawiera przesunięcia między kategoriami wynikające z porozumień z partnerami oraz zwroty niewykorzystanych środków.

Coroczne sprawozdania finansowe, merytoryczne oraz wyniki audytów są dostępne na stronie internetowej:

[www.szih.org.pl/sprawozdania](http://www.szih.org.pl/sprawozdania)

Obsługę prawną Stowarzyszenia zapewniła Kancelaria Prawna DMS. W zakresie prawa podatkowego wspierała nas również kancelaria Kocharński & Partners, a w zakresie prawa amerykańskiego kancelaria Weil, Gotshal & Manges.

Badania sprawozdań finansowych i doradztwo podatkowe zapewnia firma KPMG.

### I. WYDATKI ZWIĄZANE Z POZOSTAŁĄ DZIAŁALNOŚCIĄ STATUTOWĄ STOWARZYSZENIA (TJ. NIEDOTYCZĄCĄ WSPARCIA MUZEUM POLIN I ŻYDOWSKIEGO INSTYTUTU HISTORYCZNEGO) OBEJMUJĄ:

#### 1. KOSZTY OPERACYJNE DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ

Bieżące funkcjonowanie biura Stowarzyszenia – w tym wynagrodzenia, koszty obsługi prawnej i finansowej Stowarzyszenia oraz audytów, a także koszty zebrań i Walnych Zgromadzeń oraz korespondencji z członkami Stowarzyszenia.

#### 2. PROGRAM GRANTOWY

Komisja Grantowa im. Jana Jagielskiego w 2023 roku przyznała 44 granty na realizację projektów dotyczących historii i kultury polskich Żydów w ramach Programu Grantowego. Zostały one omówione szczegółowo na stronach 48–65.

#### 3. WSPARCIE DLA INNYCH ORGANIZACJI

Stowarzyszenie w 2023 roku dotowało projekty innych organizacji, których opisy znajdują się na stronie 66–67.

### II. KAPITAŁ ŻELAZNY. Środki finansowe pochodzące ze zwrotu podatku od towarów i usług oraz odsetki uzyskane z lokat bankowych, które decyzją Walnego Zgromadzenia w dniu 12 czerwca 2022 roku zostały przekształcone w Kapitał Żelazny.

### III. WYDATKI ZWIĄZANE ZE WSPARCIEM DZIAŁALNOŚCI PROGRAMOWEJ MUZEUM POLIN OBEJMUJĄ:

#### 1. FUNDUSZ ROZWOJU MUZEUM POLIN

Finansowanie w ramach Funduszu Rozwoju Muzeum POLIN wkładów własnych w projektach realizowanych przez Muzeum POLIN i przez Stowarzyszenie wspólnie z Muzeum, współfinansowanych ze środków publicznych oraz wsparcie projektów realizowanych przez Muzeum POLIN we współpracy z organizacjami żydowskimi, a także projektów dotyczących modernizacji wystawy stałej. Opisy projektów znajdują się na stronach 26–39.

#### 2. PROJEKTY CELOWE ZWIĄZANE Z DZIAŁALNOŚCIĄ MUZEUM POLIN

Wsparcie działalności programowej Muzeum POLIN finansowane ze środków celowych pozyskanych przez Stowarzyszenie na poszczególne projekty. Ich opisy znajdują się na stronach 26–39.

### IV. WYDATKI ZWIĄZANE ZE WSPARCIEM DZIAŁALNOŚCI PROGRAMOWEJ ŻYDOWSKIEGO INSTYTUTU HISTORYCZNEGO IM. E. RINGELBLUMA, W TYM REALIZACJĄ PROGRAMU ONEG SZABAT. Projekty realizowane wspólnie z Żydowskim Instytutem Historycznym w ramach Programu Oneg Szabat, na które Stowarzyszenie pozyskało granty celowe. Ich opisy znajdują się na stronach 42–47.

#### 4. FUNDRAISING I PROMOCJA

Wydatki związane z działalnością fundraisingową, wydatkowaniem i ze sprawozdawczością dotyczącą pozyskanych środków oraz z promocją Stowarzyszenia, Muzeum POLIN i Żydowskiego Instytutu Historycznego. Budżet fundraisingu i promocji jest finansowany przez członków Rady Darczyńców w formie dotacji celowych. Więcej na temat działań fundraisingowych Stowarzyszenia można znaleźć na stronach 70–83.

#### 5. INNE WPŁYWY I WYDATKI

Wpływy przeznaczone na działalność statutową Stowarzyszenia, zyski z lokat bankowych, a także koszty wymiany walut i inne wydatki nieujęte w pozostałych kategoriach, w tym również przesunięcia środków między kategoriami.

Zapraszamy do wsparcia  
naszego Stowarzyszenia.  
Każda darowizna ma dla nas  
ogromne znaczenie.

STOWARZYSZENIE ŻYDOWSKI INSTYTUT HISTORYCZNY W POLSCE

NR KONTA: PL 87 1240 6247 1111 0000 4975 6324

Stowarzyszenie ma status Organizacji Pożytku Publicznego,  
dzięki czemu darowizny mogą zostać odliczone od podatku.  
Istnieje możliwość przekazania darowizny w Stanach Zjednoczonych  
z opcją odliczenia podatku. Dodatkowe informacje można uzyskać  
na stronie [www.szih.org.pl/jak-wesprzec](http://www.szih.org.pl/jak-wesprzec) dostępnej poprzez kod QR  
lub przez e-mail: [development@szih.org.pl](mailto:development@szih.org.pl).



#### DANE KONTAKTOWE

Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce

ul. Tłomackie 3/5  
00-090 Warszawa

+48 797 701 907  
[biuro@szih.org.pl](mailto:biuro@szih.org.pl)

[www.szih.org.pl](http://www.szih.org.pl)

#### PARTNERZY STRATEGICZNI



מוזיאון היסטורי  
היהודים  
בפולין  
ŻYDOWSKI  
HISTORICZNY  
INSTITUT  
HISTORICZNY

WARSZAWA  
2024

WYDAWCA  
Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce

REDAKCJA  
Iga Kruk-Żurawska, Zespół Stowarzyszenia ŻIH

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD  
to/studio

DRUK  
Drukarnia Edit

ZDJĘCIA  
Franciszek Bojańczyk, Anna Dobrowolska-Balcerzak, Grzegorz  
Kwolek, Marta Kuśmierz, Natasa Majewska / Żydowski Instytut  
Historyczny im. Emanuela Ringelbluma · Sławomir Czarnecki /  
Towarzystwo Miłośników Historii Czarnkowa · Piotr Dąbrowski /  
Dom Pamięci w Płońsku · Bartosz Dymarek, Maciek Jaźwiecki,  
Anna Szcześniak / Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny  
w Polsce · Anna Gierko / Stowarzyszenie Wińsko dla Edukacji ·

Olimpia Głąbik-Krajewska / Stowarzyszenie im. Maxa Kopfsteina ·  
Marta Hamielec / Muzeum Ziemi Rawickiej · Christine Han ·  
Karolina Jakoweńko / Fundacja Brama Cukermana · Maciek  
Jaźwiecki, Magda Starowieyska / Muzeum Historii Żydów  
Polskich POLIN · Iwona Krasuska / Towarzystwo Przyjaciół  
Mińska Mazowieckiego · Michalina Krutkowska / Gminna  
Biblioteka Publiczna w Rogowie · Krzysztof Słomka ·  
Harvey Stein · Sandra Steins / Presse- und Informationsamt  
der Bundesregierung (s. 76) · Kuba Szreder · Jacek Szydłowski /  
Warsaw Jewish Film Festival · Anita Wąsik-Płocińska / Instytut  
Mieczysława Wajnberga · Iwona Wojdowska / Fundacja Kultury  
Zbliżenia

OKŁADKA I ZDJĘCIA OTWIERAJĄCE ROZDZIAŁY  
s. 1, 6, 22, 68, 86: Filip Błażejowski / Muzeum Historii  
Żydów Polskich POLIN

Wydawca dołożył wszelkich starań, by ustalić nazwiska autorów  
prezentowanych zdjęć oraz uzyskać zgodę na ich publikację  
w niniejszym raporcie.



ISBN 978-83-961996-4-5



STOWARZYSZENIE  
ŻYDOWSKI INSTYTUT  
HISTORYCZNY W POLSCE